

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

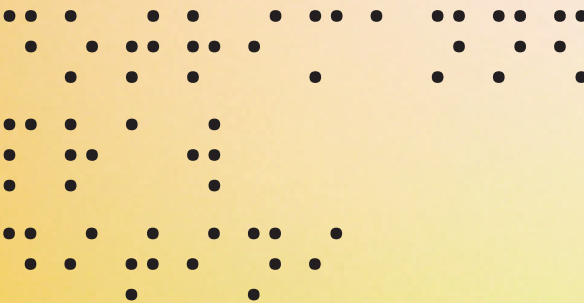
UKRAINE CRISIS
media center

**Global
Communities**
Partners for Good

КИЇВ
2018

**ПОВНОВАЖЕННЯ
ОБ'ЄДНАНИХ ГРОМАД
ІЗ ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ТА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДИТИНИ:
РОЗУМІННЯ ВИТОКІВ ФУНКЦІЙ**

Цей посібник став можливим завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст є відповідальністю Громадської організації «Український кризовий медіа-центр» та Глобал Ком'юнітіз (Global Communities) і не обов'язково відображає точку зору USAID чи уряду Сполучених Штатів.

Під експертним керівництвом кандидата політичних наук Людмили Волинець

ЗМІСТ

Вступ	04
Актуальність проблеми захисту дітей для ОТГ	07
Хто належить до демографічної групи «діти»	08
Де і коли виникають в ОТГ делеговані повноваження щодо дітей	22
Які відділи виконкому ОТГ є структурними підрозділами органу опіки та піклування	28
Основні (не виключні) функції ОТГ як органу опіки та піклування	30
У яких випадках щодо дітей обов'язково інформують орган опіки та піклування або запитують його згоду	36
Як розмежовуються повноваження РДА та ОТГ	42
Яка кількість дітей потребує рішень, віднесених законодавством до компетенції органу опіки та піклування	45
Заключне слово	47
Додатки	49

ВСТУП

У професійному середовищі триває доволі гостра дискусія з приводу того, хто і як має опікуватися дітьми в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ). Дискусія активна, але дуже часто у її учасників спостерігаємо дефіцит професійних аргументів, неналежне знання законодавчих норм, брак досвіду реалізації та необізнаність у законодавстві.

Станом на початок 2018 року в Україні діяло 665 ОТГ, на території яких проживало 7 млн громадян, із яких понад 1 млн — діти, тобто особи віком від народження до 18 років. Відповідно, вже сьогодні у сфері діяльності ОТГ перебуває близько 13 тисяч дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, близько 20 тисяч дітей з інвалідністю, понад 200 тисяч дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Варто було би розпочати з аналізу законодавства з питань здійснення в Україні децентралізації влади та її складової — децентралізації повноважень щодо дотримання, забезпечення та захисту прав дитини. Варто! Та, на жаль, законодавчі акти, що стосуються процесів децентралізації, обходять питання дітей, хіба що крім розподілу освітньої субвенції та субвенції на охорону здоров'я. Наведемо єдиний із багатьох таких випадків. Так, затверджена Кабінетом Міністрів України (далі — КМУ) Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (розпорядження КМУ від 01.04.2014 № 333) з питань захисту дітей містить лише один пункт: це визначення повноважень зі сприяння влаштуванню дітей в інтернатні заклади. Очевидно, що це протирічить багатьом нормам законодавства та процесам деінституалізації, план здійснення якої також затверджено Кабміном. Таких розбіжностей у законодавстві чимало.

Саме вони і стали однією із причин для написання цих рекомендацій. Практичне життя громадян в умовах ОТГ постійно ставитиме завдання та проблеми, які громада може вирішити тільки перебравши на себе функції органу опіки та піклування. Завдання, яке перед собою ставлять автори, — надати читачам якомога більше інформації — зрозуміло, у спрощеному викладі — щодо базових понять і процесів у царині захисту прав дитини об'єднаними громадами.

Ми проаналізуємо, чому місцеві органи виконавчої влади є органом опіки та піклування, які повноваження покладено на цей орган і хто ті діти, якими має займатися орган опіки та піклування.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ДЛЯ ОТГ

Наші рекомендації варто було би розпочати з викладу норм законодавства, які встановлюють питання діяльності ОТГ щодо соціального захисту дітей і захисту їхніх прав. Та наразі це зробити неможливо. У законодавстві ці норми розпоршені по різних законах, як правило, викладені фрагментарно і подекуди навіть протирічать одна одній. Тобто системної законотворчої роботи з питань формування обов'язків ОТГ з дотримання, забезпечення та захисту прав дитини досі не проведено. Причин тому – чимало. Проте їх аналіз не є завданням цієї публікації.

Подекуди чуємо про очікування практичних працівників органів місцевої виконавчої влади на розробку та запровадження новітньої законодавчої бази із цих питань. Але, думаємо, що такі сподівання марні.

ХТО НАЛЕЖИТЬ ДО ДЕМОГРАФІЧНОЇ ГРУПИ «ДІТИ»

Правове визначення поняття «діти» у вітчизняному законодавстві з'явилося у 2001 році, попри те, що Конвенцію ООН про права дитини було ратифіковано Україною ще в лютому 1991 року і вона набрала чинності у вересні того ж року. Законодавцям знадобилося десятиліття, аби запровадити норми Конвенції окремим законом.

Поняття «діти» законодавці визначили так, як це подано в Конвенції ООН про права дитини: «Дитиною є кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку». Сімейний кодекс України (далі – Сімейний кодекс) у 2002 році вводить поняття «малолітня (від народження до 14 років) та неповнолітня (від 14 до 18 років) дитина». Вікові межі неповнолітньої дитини накладаються на вікові межі молоді, що, за законом, визначено як особи віком від 14 до 35 років. Попри це, доволі часто можна зустріти «галузеві»

визначення вікових меж дитинства. Так, у системі охорони здоров'я досить часто вважається завершенням періоду дитинства досягнення дитиною 16 років. Правоохоронні органи вдаються до своїх професійних визначень: «Досягне/досяг віку кримінальної відповідальності, віку цивільної дієздатності й відповідальності» тощо.

Таке розмаїття правових визначень може бути сприйнято, як високий рівень законотворчої роботи, глибоке опрацювання суті соціального явища. Кожна структура використовує «своє» визначення, відтак формує свої, вузькогалузеві, заходи щодо дітей. Відповідно, формує і власну звітність – про свій напрям діяльності. Попри це, державна статистика оперує поняттям «дитина» саме в контексті «особа віком від народження до 18 років». Тобто людина віком 17 років 11 місяців 29 днів – це дитина, а через день – це вже доросла людина. За такими ж параметрами обраховується і населення країни, областей, міст і об'єднаних громад зокрема.

Отже, діти є членами громади. Як правило, вони становлять п'яту-шосту частину всього населення громади.

Діти як члени громад мають свої права як особлива група. Право на життя, на освіту, на охорону здоров'я, на розвиток, на правосуддя, на батьківську турботу, на сім'ю, на захист з боку громади й держави тощо.

Населення (жителі) об'єднаної громади є визначальною характеристикою громади. Так, стаття 11 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» визначає, що загальний обсяг фінансової підтримки розподіляється між бюджетами об'єднаних територіальних громад пропорційно до їхньої площі та кількості сільського населення у такій об'єднаній громаді з рівною вагою обох цих факторів.

Наведемо одну з відповідей на запитання про населення громад, що розміщена на основному сайті з питань децентралізації.

Питання № 2087 від 17.02.2017¹

Яка мінімальна та максимальна кількість жителів повинна бути в об'єднаній територіальній громаді?

Відповідь

Кількість населення — це важливий показник. Цей показник законами не регламентується. Для створення спроможної громади важлива перспектива, здатність громади розвиватися. Отже, в першу чергу треба орієнтуватися не на загальну кількість населення, а на кількість у громаді молоді та дітей (бо там, де є молодь і діти, там є перспектива розвитку), міграцію населення (важливо розуміти, де люди працюють, отримують послуги, відпочивають), розвиток інфраструктури тощо.

Серед громад, що вже об'єдналися, є такі, в яких мешкає менше 3 тисяч людей, а є й такі, де 30–40 тисяч населення.

Тобто дитяче населення громади є визначальним щодо її перспектив і водночас надзвичайно значущим для сьогодення громади, його мешканців, які з-понад численних статусів чи не найважливішим для себе визначають: член сім'ї (родини), батьки своїх дітей.

За законодавством, основні обов'язки з утримання, виховання, підтримки дітей виконують їхні батьки. Вони ж — члени громади. Сімейний кодекс деталізує права і обов'язки батьків щодо народження, визнання

батьківства, виховання та підтримки дітей. Кримінальний кодекс України (далі — Кримінальний кодекс) містить статті про покарання батьків за зловживання своїми батьківськими обов'язками або за їх невиконання.

Численні обов'язки щодо представлення інтересів членів своєї громади покладено законодавством на голову, старост та виконавчі органи ОТГ. Окрім того, важливо звернути увагу на те, що відповідно до вимог статті 8 Закону України «Про добровільне об'єднання громад» ОТГ є правонаступником усього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися. Тобто голова ОТГ, старости представляють інтереси дітей як членів своєї громади і виконують обов'язки щодо створення соціально-економічних умов реалізації особистості на території громади.

Орган опіки та піклування — це друга назва виконкомів ОТГ і їх особливі (не додаткові) повноваження із захисту прав громадян або представлення їхніх інтересів.

Орган опіки та піклування — це специфічний правовий інститут, покликаний вирішувати проблеми людей, які для представлення або захисту своїх прав потребують втручання держави. Така потреба виникає у разі відсутності у фізичної особи (як правило, це діти та повнолітні громадяни з обмеженою дієздатністю) належним чином уповноважених осіб для представлення та захисту їхніх прав, або у разі виникнення спору між такими законними представниками дітей, або людей з обмеженою дієздатністю. Держава правозахисну і представницьку функції щодо таких громадян покладає на місцеві органи ВИКОНАВЧОЇ влади, визначаючи їх органами опіки та піклування і законодавчо наділяючи численними повноваженнями представляти та захищати інтереси тих людей, які не можуть або не спроможні представляти свої інтереси самостійно. Також орган опіки та піклування має повноваження розглядати спори між законними представниками дитини і/або дорослих осіб.

АЛГОРИТМ ДІЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ГРОМАДИ, ЯК ОРГАНУ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Діти
(15-20 %)

Діти і батьки, які
потребують особливої
уваги громади

Працездатне населення
працездатного віку

Люди з інвалідністю,
що потребують догляду
і представлення їх
інтересів

Населення не-
працездатного віку

Самотні
старі

ОРГАНИ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Служба у справах дітей

Управління соціального
захисту населення

Комісія з питань
захисту дітей

Опікунська рада

У сучасних умовах, коли під час проведення судової реформи виникають певні складнощі в організації судочинства, значення органу опіки та піклування неабияк зростає. Насамперед – через повноваження останнього приймати конче необхідні рішення у позасудовому порядку. Наведемо приклад. За законом, спори між батьками щодо спілкування з дитиною може вирішувати суд, а може і орган опіки та піклування. В умовах, коли суди перевантажені і розгляд справ зтягується, дедалі більше батьків із такими питаннями звертаються до органу опіки та піклування. І тільки у разі незгоди із прийнятим рішенням – звертаються до суду.

Не вдаючись до детального викладу, акцентуємо увагу на дискусії щодо ефективності роботи органу опіки та піклування в Україні. Наразі лунають пропозиції від скасування обов'язковості виконання його рішення до скасування його як цивільно-правового інституту. Принагідно зазначимо, що, на наше переконання, скасування інституту «орган опіки та піклування» в Україні можливе лише у випадку створення в країні сімейних судів. А це сьогодні не видається реальним.

Отже, орган опіки та піклування – це виконком місцевої ради у всій сукупності його структурних підрозділів. Безпосереднє ведення справ щодо дітей покладається на службу у справах дітей, щодо повнолітніх – на управління соціального захисту. Дорадчий орган із питань дітей – комісія з питань захисту прав дитини, із питань повнолітніх – опікунська рада.

ДІТИ І БАТЬКИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ОСОБЛИВОЇ УВАГИ ГРОМАДИ

Діти

- Потерпають від насильства, голоду, асоціальної батьківської бездіяльності
- Самостійно покинули сім'ю, стали безпритульними
- Залишилися без батьківського піклування
- Вчинили злочин
- Мають інвалідність
- Мають бажання позбавити батьків батьківських прав
- Вилучені із сім'ї (або мають бути вилучені)

Дорослі (батьки)

- Зниклі безвісти
- Ухиляються від виховання дітей
- Надали згоду на усиновлення їхньої дитини іншими особами
- Залишили дитину у пологовому відділенні
- Невизнане батьківство
- Зловживають алкоголем
- Мають історію домашнього насилля
- Не дають згоди на лікування дитини при загрозі її життю
- Мають психічні проблеми тощо
- Хочуть всиновити дитину, створити ПС, ДПСБ, узяти дитину під опіку

Чинне законодавство, а саме Постанова КМУ «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» із доповненнями від 24.09.2017 р.¹ визначає, що **органами опіки та піклування є виконавчі органи сільських, селищних рад, у тому числі ОТГ**. Відповідно до законодавства вони, окрім покладених на них повноважень щодо дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечують захист особистих, майнових та житлових прав усіх дітей – членів громади.

Функції органу опіки та піклування в жодному аналітичному чи нормативному документі не перелічені вичерпно й у повному обсязі. Це можна пояснити тим, що алгоритм дії уповноважених осіб цього органу значною мірою залежить від конкретної ситуації, у якій опинилася дитина, та вжиття необхідних дій щодо її захисту. Загалом 145 нормативно-правових документів містять термін «орган опіки та піклування» і перелік його функцій. Не виключаємо, що таких нормативних документів більше, ніж ми нарахували.

Важливо! ОТГ як орган опіки та піклування забезпечує захист не тільки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а й багатьох інших особистих і майнових прав кожної дитини, яка є мешканцем громади.

СПОРИ МІЖ БАТЬКАМИ З ПРИВОДУ ДІТЕЙ І УЧАСТЬ У НИХ ОРГАНУ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

- Визнання батьківства
- Визнання місця проживання дитини
- Визнання способів та умов проживання з тим із батьків, який проживає окремо
- Визнання способів спілкування баби і діда з опікунами
- Обдаровування дитини майном
- Розпорядження майном дитини
- Набуття дитиною спадку
- Передача дитини іншим особам
- Подання позову до суду про позбавлення або обмеження батьківських прав

Безпосереднє ведення справ і координація діяльності із забезпечення захисту прав дітей, у тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, покладено на служби у справах дітей виконавчих органів сільських, селищних рад ОТГ (далі – служби у справах дітей).

Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» визначає штатне забезпечення служб у справах дітей, які мають функціонувати в ОТГ. Змінами, внесеними до цього закону 19.01.2017 р., визначено: «Штатна чисельність працівників служб у справах дітей виконавчих органів сільських, селищних рад відповідних територіальних громад встановлюється з розрахунку один працівник служби не більше ніж на одну тисячу дітей, але не менше одного працівника на об'єднану територіальну громаду»².

У нині чинному законодавстві основним поняттям, що формує чіткі обов'язки місцевих органів влади щодо дитини, є поняття «орган опіки та піклування». Так, у статті 56 Цивільного кодексу України та у статті 11 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» встановлено: «Органами опіки та піклування є районні, районні в містах Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад. Права та обов'язки органів, на які покладено здійснення опіки та піклування, щодо забезпечення прав та інтересів фізичних осіб, які потребують опіки та піклування, встановлюються законом та іншими нормативно-правовими актами».

Відповідно, наступним нормативно-правовим актом стала Постанова КМУ від 15.11.2017 № 877³ з незвичайною назвою «Про затвердження Порядку та умов надання у 2017 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на будівництво/капітальний ремонт/реконструкцію малих групових будинків, будинків підтриманого проживання, будівництво/придбання житла для дитячих будинків сімейного типу, соціального житла для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, виготовлення проектно-кошторисної документації». Саме цим документом були внесені зміни до Постанови КМУ від 24.09.2008 № 866⁴ «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (далі – Постанова № 866). Суть цих змін полягала у тому, що у всьому тексті документа слова «міської чи районної у місті ради» замінили

словами «міської чи районної у місті (в разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади».

Отже, із 25 листопада 2017 року ОТГ набули повноважень та обов'язків із питань захисту прав дитини як орган опіки та піклування.

Тепер пункт 3 Постанови № 866 визначає, що: «Органами опіки та піклування є районні, районні у містах Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад (далі — органи опіки та піклування), які відповідно до законодавства провадять діяльність з надання статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, із захисту особистих, майнових та житлових прав дітей».

Саме таким чином на законодавчому рівні було визначено, що ОТГ виконує повноваження органу опіки та піклування. Водночас законодавець (у нашому випадку Мінсоцполітики — автор змін, КМУ — орган, що ухвалює зміни) не врахував, що просте механічне внесення ОТГ до переліку структур, які є виконавцями порядку здійснення діяльності органів опіки та піклування з питань захисту прав дитини, в жодному разі не вирішує проблеми. Адже в Постанові № 866 передбачено по тексту декілька(!) виконавців: районну державну адміністрацію (РДА), ОТГ, службу у справах дітей, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, сільські селищні ради (не ОТГ), які мають обмежені повноваження як орган опіки та піклування. Як наслідок, у певних функцій виникло два виконавці — і РДА, і ОТГ, а у певних функцій — жодного виконавця, якщо в ОТГ не створено служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Очевидно, що така ситуація потребує законодавчого уточнення. У тому числі, зважаючи на те, як перебирають і виконують свої функції ОТГ, якщо це об'єднання

декількох населених пунктів одного району або якщо в ОТГ об'єднано всю територію району.

Надзвичайно важливим питанням є кількість дитячого населення у громаді. Якщо громада об'єднує весь район, то має бути створено і службу у справах дітей, і центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Якщо чисельність дітей у громаді не перевищує однієї тисячі — очевидно, що вимога про створення окремих структур може залишитися невиконаною. Такі нечисленні ОТГ не мають можливості створити окремий структурний підрозділ — службу у справах дітей. У такому випадку не виключено, що будуть окремо призначені уповноважені посадові особи, у функціональних обов'язках яких буде зазначено, що вони виконують повноваження служб у справах дітей або центрів соціальних служб. Виконують повноваження, передбачені саме для зазначених структур, оскільки законодавство здебільшого визначає виконавцем тієї чи іншої функції не особу, а структуру. Вище вже згадувалося, що Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» змінами, внесеними 19.01.2017 р., встановлює чітку норму про штатне забезпечення виконкомів: «Штатна чисельність працівників районних, міських, районних у містах служб у справах дітей встановлюється з розрахунку один працівник служби не більше ніж на одну тисячу дітей, які проживають у районі, та не більше ніж на дві тисячі дітей, які проживають у місті, районі у місті». Крім того, у статті 4 цього Закону деталізовано штатне забезпечення ОТГ. Так, «штатна чисельність працівників служб у справах дітей виконавчих органів сільських, селищних рад відповідних територіальних громад встановлюється з розрахунку один працівник служби не більше ніж на одну тисячу дітей, але не менше одного працівника на об'єднану територіальну громаду».

Зважаючи на цю норму законодавства та наявність малих за кількістю населення громад, висока вірогідність того, що в нечисленних громадах будуть утворені не служби у справах дітей, а призначено уповноважених осіб, на яких покладатиметься виконання обов'язків служб у справах дітей. Повноваження цих служб визначені багатьма законодавчими актами і значною мірою є такими, які не можуть бути делеговані іншим структурам місцевих органів виконавчої влади, наприклад, ведення та використання бази даних на дітей, які підлягають усиновленню, оформлення документів для усиновлення громадянами дітей тощо.

Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України
від 29 вересня 2008 р. №866

ПОРЯДОК ПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНАМИ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ ІЗ ЗАХИСТОМ ПРАВ ДИТИНИ

- Соціальний захист дітей, які перебувають у складних соціальних обставинах
- Виявлення дітей, які залишились без батьківського піклування
- Ведення обліку дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування
- Набуття дитиною статусу дитини-сироти, або дитини позбавленої батьківського піклування
- Захист майнових та житлових прав дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування
- Реєстрація народження дитини та розв'язання спорів між батьками щодо виховання дитини
- Особливості провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, переміщеної з тимчасово окупованої території або району проведення антитерористичної операції

¹<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF/print1443727414384404>

²<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>

³<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/877-2017-%D0%BF/paran122#n122>

⁴<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>

ДЕ І КОЛИ ВИНИКАЮТЬ В ОТГ ДЕЛЕГОВАНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ЩОДО ДІТЕЙ

Сьогодні активно тиражується помилкова точка зору, що орган опіки та піклування — це якась окрема структура, яка вирішує питання лише дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У ході дискусій згадується, що ці повноваження належать до делегованих повноважень ОТГ, а отже, мають мати окреме додаткове фінансування. Немає фінансування — немає і роботи, стверджують сьогодні непрофесійні спікери під час фахових дискусій.

Такі твердження не мають нічого спільного із професійним розумінням поняття «діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування», яке визначене Законом України «Про охорону дитинства»:

Дитина-сирота — дитина, у якої померли чи загинули батьки.

Діти, позбавлені батьківського піклування, — діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку:

- з позбавленням їх батьківських прав;
- відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав;
- визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними;
- оголошенням їх померлими;
- відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства;
- розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним із відсутністю відомостей про їх місцезнаходження;
- тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки;
- діти, розлучені з сім'єю;
- підкинуті діти;
- діти, батьки яких невідомі;
- діти, від яких відмовились батьки;
- діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків із причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України або в зоні проведення антитерористичної операції;
- безпритульні діти.

І кожна причина втрати дітьми батьківського піклування має чітко визначений законодавством пакет документів, який ці обставини підтверджує:

- батьки яких позбавлені батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;
- які відібрані у батьків без позбавлення батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;
- батьки яких визнані безвісно відсутніми, що підтверджується рішенням суду;
- батьки яких оголошені судом померлими, що підтверджується свідоцтвом про смерть, виданим органами реєстрації актів цивільного стану;
- батьки яких визнані недієздатними, що підтверджується рішенням суду;
- батьки яких відбувають покарання в місцях позбавлення волі, що підтверджується вироком суду;

- батьки яких під час здійснення кримінального провадження утримуються під вартою, що підтверджується ухвалою слідчого судді (суду);
- батьки яких перебувають у розшуку органами Національної поліції, пов'язаному з відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, що підтверджується ухвалою суду або довідкою органів Національної поліції про розшук батьків та відсутність відомостей про їх місцезнаходження;
- у зв'язку з тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, що підтверджується висновком лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я про наявність у батька, матері хвороби, що перешкоджає виконанню ними батьківських обов'язків;
- підкинутим, батьки яких невідомі, покинутим у пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яких відмовилися забрати з цих закладів батьки, інші родичі, про що складено акт;
- батьки яких не виконують свої обов'язки з виховання та утримання дитини з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку із перебуванням батьків на тимчасово окупованій території або в районі проведення антитерористичної операції, що підтверджується актом, складеним службою у справах дітей;
- розлученим із сім'єю, визнаним біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, за наявності письмової інформації територіального органу ДМС про розшук батьків або інших законних представників і відсутність відомостей про їх місцезнаходження.

Отже, діти без батьків — це діти, що отримали статус позбавлених батьківського піклування у зв'язку з тим, що їхнім батькам свого часу не надали допомоги зі збереження батьківського потенціалу й пізніше рішенням суду позбавили батьківських прав.

Основними причинами набуття дітьми такого статусу є смертність населення у працездатному віці (у тому числі внаслідок військових дій), злочинність і унаслідок цього — ув'язнення батьків (60% ув'язнених мають неповнолітніх дітей), вчинення батьками злочинів проти дитини, їх асоціальність, відмова забрати дитину з медичного закладу тощо. Більшість цих причин є наслідком асоціальної поведінки батьків і ненадання їм громадою у певний час допомоги.

ЗВІДКИ В ОТГ БЕРУТЬСЯ СИРОТИ І ПОЗБАВЛЕНІ БАТЬКІВСЬКИХ ПІКЛУВАННЯ?

Станом на початок 2018 року на території ОТГ проживало понад 13 тисяч дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Діти з інших територій, якими опікуються жителі громад, реалізуючи потребу виховання дітей, які залишились без батьків

Діти, які втратили батьків, що були чи є жителями громади

Діти, у яких місце перебування ОТГ

Діти, які, отримавши статус, переїхали в інші ОТГ або території України

Діти, у яких місце походження ОТГ

«У разі коли дитина проживає (перебуває) не за місцем її походження, відомості про таку дитину заносяться до книги обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій, в якій зазначається прізвище, ім'я, по батькові дитини, дата народження, місце первинного обліку, форма влаштування, місце її проживання, номер і дата листа-повідомлення про зміну місця проживання»

Отже, якщо громада вчасно не надає соціальні послуги з підтримки батьківського потенціалу, можна передбачити, що невдовзі тут зросте кількість дітей, які втратили батьківське піклування. Як наслідок – громада повинна буде розширювати коло заходів із запровадження сімейних форм виховання, адже діти-сироти мають виховуватися у прийомній чи патронатній сім'ях, у родинах опікунів тощо.

Так звані чужі діти, тобто діти з інших територій, з'являються у громаді, якщо їх узяли на виховання особи, які є членами цієї громади, або якщо мешканці громади є родичами дітей, осиротілих в інших громадах, яких вони забрали до себе.

З того моменту, як держава рішенням суду визнає дитину позбавленою батьківського піклування або у дитини помирають обоє або єдиний із батьків, і орган опіки та піклування, тобто виконком ОТГ, надає такій дитині статус дитини-сироти або позбавленої батьківського піклування, вступає в дію норма статті 52 Конституції про утримання таких дітей за рахунок держави, тобто з державного бюджету. Причому з державного бюджету виплачуються кошти і на утримання дітей, і на грошове забезпечення тим особам, які виконують делеговані державою повноваження: прийомним батькам, батькам-вихователям тощо.

Нерідко доводиться чути заперечення деяких керівників громад про те, що їм не потрібні прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, опікуни. І взагалі питання дітей без батьків їх не цікавлять. Це помилкова точка зору. Адже діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, завжди є і будуть у кожній громаді. Заперечення таких дітей та сподівання на те, що вони зростатимуть в інших громадах, є помилковими. Відтак виконкоми просто зобов'язані виконувати чітко сформульовані в нормативних актах покладені на них обов'язки щодо таких дітей.

Слід зауважити, що незважаючи на те що Міністерство соціальної політики України передало ОТГ повноваження стосовно влаштування під опіку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (Постанова КМУ від 15.11.2017 № 877), залишається невирішеним питання щодо законодавчого закріплення за ОТГ повноважень про створення сімейних форм виховання і влаштування дітей у прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу, а також щодо усиновлення дітей. Водночас проекти законодавчих актів про передання таких повноважень уже подано до Кабміну. Сподіваємося на вирішення цього питання уже найближчим часом.

РОЗПОДІЛ ОБОВ'ЯЗКІВ З ВИКОНАННЯ ВИМОГ СТАТТІ 52 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Місцеві органи виконавчої влади

- » виявлення дітей, які залишились без батьківського піклування
- » тимчасове їх влаштування
- » збір документів на дитину
- » правове оформлення батьків та їх ставлення до дитини
- » створення форм влаштування дітей
- » підготовка подання на отримання статусу
- » організація з проведення засідання комітету з питань захисту дітей

Розгляд справи судом, або/і надання органом опіки та піклування статусу дитина-сирота або дитина, позбавлена батьківського піклування. Влаштування дитини.

Державний бюджет

Усиновлення	Опіка, піклування	ПС	ДБСТ
Одноразова допомога у зв'язку з усиновленням	Виплата державної допомоги на дитину	Фінансування дитини (2 прожиткові мінімуми). Виплата винагороди прийомним батькам, батькам-вихователям за виховання дитини	

Виконком ОТГ = орган опіки та піклування

ЯКІ ВІДДІЛИ ВИКОНКОМУ ОТГ Є СТРУКТУРНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОРГАНУ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Ми вже зазначали, що орган опіки та піклування — це друга назва виконкому, яку вживають стосовно компетенції щодо дітей та обмежено дієздатних і недієздатних дорослих.

Тому всі структурні підрозділи виконкому, до компетенції яких належить вирішення будь-яких питань щодо дітей, мають повноваження і з питань виконання функцій органу опіки та піклування. Наприклад, відділ освіти — вирішує питання освіти дитини, відділ або уповноважена особа з питань сім'ї та молоді — надає допомогу в межах своїх функцій, як-от оздоровлення дітей тощо.

Наведемо логічну схему такої причетності до вирішення проблем дітей.

А от безпосереднє ведення справ із цих питань покладено на службу у справах дітей. Тобто всі види діяльності виконкому стосовно захисту прав конкретної дитини узагальнює, обліковує та координує служба у справах дітей або уповноважена особа, яка виконує функції служби у справах дітей.

ОСНОВНІ (НЕ ВИКЛЮЧНІ) ФУНКЦІЇ ОТГ ЯК ОРГАНУ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Уповноважені особи ОТГ як органу опіки та піклування виявляють:

- » дітей, які залишилися без батьківського піклування;
- » сім'ї з дітьми, у яких батьки через тривалу хворобу належним чином не можуть виконувати свої батьківські обов'язки;
- » сім'ї, у яких триває процес розлучення батьків та вирішується спір між матір'ю та батьком щодо місця проживання дітей, участі в їхньому вихованні;
- » сім'ї з дітьми, у яких батьки ухиляються від виконання батьківських обов'язків;
- » сім'ї, діти з яких перебувають в інтернатних закладах (окрім спеціальних та спеціалізованих) або у яких є ризик влаштування дітей до таких інтернатних закладів за заявою батьків через їхню неспроможність задовольнити потреби дітей;
- » сім'ї, у яких було скоєно фізичне, психологічне, сексуальне, економічне насильство над дітьми, з ними жорстоко поводитися або існує реальна загроза вчинення такого насильства;
- » сім'ї, у яких діти систематично самовільно залишають місце постійного проживання;
- » сім'ї, у яких діти шкільного віку не зараховані на навчання до загальноосвітніх навчальних закладів або систематично без поважних причин пропускають навчальні заняття.

Уповноважені особи ОТГ як органу опіки та піклування розглядають:

- » повідомлення про сім'ї, у яких було скоєно фізичне, психологічне, сексуальне, економічне насильство над дітьми, жорстоко з ними поводитися або у яких існує реальна загроза вчинення такого насильства;
- » повідомлення про факт залишення дитини без батьківського піклування за місцем виявлення дитини;
- » питання про необхідність з'ясування місцезнаходження дитини, її віку, відомостей про батьків або осіб, які їх замінюють, обставин, за яких дитина залишилася без батьківського піклування, іншої інформації, що має істотне значення.

Посадові особи ОТГ як органу опіки та піклування у разі встановлення факту, що дитину залишили в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або її відмовилися забрати батьки чи інші родичі, підкинули або знайшли:

- » здійснюють тимчасове влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування (відповідно до пункту 31 цього Порядку діяльності органів опіки та піклування);
- » з'ясовують обставини відмови матері забрати дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я;
- » проводять відповідну роботу щодо соціальної підтримки матері з метою вплинути на неї змінити свої наміри покинути немовля, а також створюють сприятливі умови для виконання нею своїх обов'язків із виховання та утримання дитини;
- » протягом семи днів із дня надходження такого повідомлення надсилають запит до відділу реєстрації актів цивільного стану за місцем державної реєстрації народження дитини з метою отримання повного витягу з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про реєстрацію народження дитини;
- » у разі реальної загрози життю або здоров'ю дитини приймають рішення негайно відібрати дитину у батьків або осіб, які їх замінюють;
- » вживають заходів щодо відібрання дитини у батьків і тимчасово влаштовують її;
- » про відібрання дитини у батьків того ж дня письмово інформують

- прокуратуру за місцем проживання дитини та у семиденний строк після прийняття рішення звертаються до суду з позовом про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або ж відібрання дитини у матері, батька без позбавлення батьківських прав;
- » готують документи для звернення органу опіки та піклування до суду про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або відібрання дитини у матері, батька без позбавлення їх батьківських прав;
 - » у разі прийняття судом рішення про відібрання дитини у батьків без позбавлення їх батьківських прав, організують надання соціальних послуг сім'ї. Результати проведеної роботи враховуються під час підготовки висновку про доцільність поновлення або позбавлення батьків батьківських прав;
 - » якщо протягом року після прийняття судом рішення про відібрання дитини у батьків не усунено причини, які перешкождали належному вихованню дитини її батьками, вживаються заходи щодо позбавлення батьків їхніх батьківських прав;
 - » готують документи для надання дитині, розлученій із сім'єю, статусу дитини, позбавленої батьківського піклування;
 - » розглядають питання про доцільність (недоцільність) повернення дитини до батьків, осіб, які їх замінюють, або до закладу (якщо встановлено, що дитина самовільно залишила медичний, навчальний, виховний заклад, інший заклад або установу, в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування), готують відповідний висновок із урахуванням інтересів дитини, надсилають його керівникові закладу, в якому тимчасово перебуває дитина;
 - » забезпечують повернення дитини до батьків, осіб, які їх замінюють, або до закладу, який вона самовільно залишила (у разі прийняття рішення про доцільність повернення дитини);
 - » вирішують питання щодо подальшого влаштування дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування (у разі прийняття рішення про недоцільність повернення дитини до опікуна/піклувальника, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу або до закладу, який вона самовільно залишила);
 - » здійснюють передачу дитини батькам, особам, які їх замінюють, адміністрації закладу, який вона самовільно залишила;

- » ведуть облік дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усиновлених дітей;
- » ведуть єдиний електронний банк даних дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також родин потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів;
- » у разі зміни форми влаштування дитини передають її особову справу з оригіналами документів за новим місцем влаштування. Переміщення дитини, зміну її життєвих обставин чи стану здоров'я фіксують в електронній обліково-статистичній картці дитини;
- » формують особові справи дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- » рішення про зняття дитини з первинного обліку приймається відповідною службою у справах дітей і оформлюється наказом у разі:
 - повернення дитини на виховання до батьків або до одного з них;
 - усиновлення дитини;
 - досягнення дитиною повноліття;
 - набуття дитиною чи надання їй повної цивільної дієздатності;
 - смерті дитини;
 - взяття дитини на первинний облік за місцем походження;
- » приймають рішення про надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування.

Статус дитини, позбавленої батьківського піклування, надають дітям:

1. батьки яких позбавлені батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;
2. які відібрані у батьків без позбавлення їх батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;
3. батьки яких визнані безвісно відсутніми, що підтверджується рішенням суду;
4. батьки яких оголошені судом померлими, що підтверджується свідоцтвом про смерть, виданим органами реєстрації актів цивільного стану;

5. батьки яких визнані недієздатними, що підтверджується рішенням суду;
6. батьки яких відбувають покарання в місцях позбавлення волі, що підтверджується вироком суду;
7. батьки яких під час здійснення кримінального провадження утримуються під вартою, що підтверджується ухвалою слідчого судді (суду);
8. батьки яких перебувають у розшуку органами Національної поліції, пов'язаному з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їхнє місцезнаходження, що підтверджується ухвалою суду або довідкою органів Національної поліції про розшук батьків та відсутність відомостей про їх місцезнаходження;
9. у зв'язку із тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, що підтверджується висновком лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я про наявність у батька, матері хвороби, що перешкоджає виконанню ними батьківських обов'язків, виданим у порядку, встановленому Міністерством охорони здоров'я (МОЗ);
10. підкинутим, батьки яких невідомі, покинутим у пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яких відмовилися забрати із цих закладів батьки, інші родичі, про що складено акт за формою, затвердженою МОЗ і МВС;
11. батьки яких не виконують свої обов'язки з виховання та утримання дитини з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території або в районі проведення антитерористичної операції, що підтверджується актом, складеним службою у справах дітей.

Посадові особи ОТГ як органу опіки та піклування на підставі заяви матері, батька, які повернулися з місць позбавлення волі, про повернення їм дитини обстежують житлово-побутові умови заявника, перевіряють наявність або відсутність заробітку чи іншого доходу, про що складають відповідний акт, та готують висновок про можливість передачі дитини для подальшого виховання матері чи батькові.

Посадові особи ОТГ як органу опіки та піклування здійснюють необхідні заходи для влаштування дітей, які залишилися без батьківського

піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також вживають заходів для тимчасового влаштування дитини, яка залишилася без батьківського піклування, у сім'ю громадян України (родичів, знайомих, патронатного вихователя); у притулок для дітей служби у справах дітей (далі — притулок); у центр соціально-психологічної реабілітації дітей (далі — центр); у соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко); у будинок дитини, навчальний або інший дитячий заклад (окрім дитячого будинку та загальноосвітньої школи-інтернату для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування).

У ЯКИХ ВИПАДКАХ ЩОДО ДІТЕЙ ОБОВ'ЯЗКОВО ІНФОРМУЮТЬ ОРГАН ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ АБО ЗАПИТУЮТЬ ЙОГО ЗГОДУ

Ми вже зазначали, що орган опіки та піклування — це спеціальний цивільно-правовий інститут, який забезпечує захист прав людини у випадках, коли такі права не може представляти фізична особа. Сфер застосування згоди або інформування органу опіки та піклування чимало і регулюються вони 145 нормативними актами.

У наших рекомендаціях ми наведемо деякі нормативні акти, які регулюють обов'язкову участь органу опіки та піклування у кримінальному судочинстві, наданні медичної допомоги, реєстрації актів цивільного стану.

Так, Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану»⁵ у статті 13 визначає, що «державна реєстрація народження дитини, яку не забрали з пологового будинку, іншого закладу охорони здоров'я, підкинули або яка була знайдена, проводиться органом державної реєстрації актів цивільного стану за письмовою заявою представника органу опіки та піклування. Прізвище, ім'я та по батькові дитини, батьки якої невідомі, та відомості про батьків зазначаються на підставі рішення органу опіки та

піклування». Водночас стаття 135 Сімейного кодексу містить таку норму «Якщо батьки дитини невідомі, державна реєстрація її народження проводиться за рішенням органу опіки та піклування, яким визначається прізвище, власне ім'я, по батькові дитини і відомості про батьків».

На орган опіки та піклування також покладено обов'язки реалізації права особи на медичну допомогу. Так, Закон України «Основи законодавства про охорону здоров'я» у статті 43, що регулює обов'язковість згоди на медичне втручання, визначає, що якщо відмову від медичного втручання дає законний представник пацієнта і вона може мати для пацієнта тяжкі наслідки, лікар повинен повідомити про це органи опіки і піклування.

Нещодавно підписаний Президентом новий Закон України «Про внесення змін до Закону «Про психіатричну допомогу» значно розширює участь органу опіки та піклування у забезпеченні права особи на отримання психіатричної допомоги і визначає, що «у разі незгоди одного з батьків або за відсутності батьків психіатричний огляд особи віком до 14 років (малолітньої особи) проводиться за рішенням (згодою) органу опіки та піклування, яке ухвалюється не пізніше 24 годин з моменту звернення іншого законного представника зазначеної особи до цього органу і може бути оскаржено відповідно до закону, у тому числі до суду. Законний представник особи, визнаної у встановленому законом порядку недієздатною, сповіщає орган опіки та піклування за місцем проживання підопічного про надання ним згоди на проведення психіатричного огляду підопічного не пізніше дня, наступного за днем надання такої згоди».

І ще — «У разі виявлення комісією лікарів-психіатрів порушень прав особи віком до 14 років (малолітньої особи), допущених її законними представниками, власник закладу з надання психіатричної допомоги або уповноважений ним орган повідомляє про це органи опіки та піклування за місцем проживання особи, яку було госпіталізовано. У разі виявлення комісією лікарів-психіатрів порушень прав особи віком до 14 років (малолітньої особи) та особи, визнаної у встановленому законом порядку недієздатною, допущених органом опіки та піклування, власник психіатричного закладу або уповноважений ним орган повідомляє про це органи Національної поліції або оскаржує рішення органу опіки та піклування відповідно до закону, у тому числі до суду».

У статті 23 Закону «Про психіатричну допомогу» визначено порядок влаштування особи, яка страждає на психічний розлад, до закладу соціального захисту осіб, які страждають на психічні розлади, або спеціального навчального закладу для соціального захисту та спеціального навчання, і встановлено, що підставою для влаштування особи, яка страждає на психічний розлад, до закладу соціального захисту осіб, які страждають на психічні розлади, є особиста письмова заява особи та висновок лікарської комісії за участю лікаря-психіатра; для особи віком до 18 років — письмова заява батьків або іншого законного представника та рішення органу опіки та піклування, прийняте на підставі висновку лікарської комісії за участю лікаря-психіатра. Висновок має містити відомості про наявність в особи психічного розладу та потребу в постійному сторонньому догляді.

Широке застосування цивільно-правового інституту «орган опіки та піклування» передбачено і в кримінальному праві. До прикладу, стаття 44 Кримінального процесуального кодексу визначає, що якщо підозрюванім, обвинуваченим є неповнолітній або особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, до участі в процесуальній дії разом із ним залучається його законний представник. Як законні представники можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а у разі їх відсутності — опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний.

У Сімейному кодексі поняття «орган опіки та піклування» визначається виконавцем 67 разів, фактично у кожній четвертій статті. Визначальними з точки зору розуміння суті поняття «орган опіки та піклування» є статті 17 і 19 цього Кодексу.

Активне застосування поняття інституту «орган опіки та піклування» передбачає і Цивільний кодекс України.

Водночас Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» визначає, що безпосереднє ведення справ щодо дітей покладається на служби у справах дітей. Вони є основною структурою, яка забезпечує діяльність комісії з прав дитини як дорадчого органу опіки та піклування.

Сімейний Кодекс України⁶

Стаття 17. Надання органом опіки та піклування допомоги особам у здійсненні ними своїх сімейних прав та виконанні сімейних обов'язків

1. Орган опіки та піклування надає допомогу особі у здійсненні нею своїх сімейних прав та виконанні сімейних обов'язків в обсязі та в порядку, встановлених цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 19. Участь органу опіки та піклування у захисті сімейних прав та інтересів

1. У випадках, передбачених цим Кодексом, особа має право на попереднє звернення за захистом своїх сімейних прав та інтересів до органу опіки та піклування.
2. Рішення органу опіки та піклування є обов'язковим до виконання, якщо протягом десяти днів від часу його винесення заінтересована особа не звернулася за захистом своїх прав або інтересів до суду, крім випадку, передбаченого частиною другою статті 170 цього Кодексу.
3. Звернення за захистом до органу опіки та піклування не позбавляє особу права на звернення до суду.
4. У разі звернення з позовом до суду орган опіки та піклування припиняє розгляд поданої йому заяви.
5. При розгляді судом спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, місця проживання дитини, виселення дитини, зняття дитини з реєстрації місця проживання, визнання дитини такою, що втратила право користування житловим приміщенням, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним обов'язковою є участь органу опіки та піклування, представленого належною юридичною особою.
6. Орган опіки та піклування подає суду письмовий висновок щодо розв'язання спору на підставі відомостей, одержаних у результаті обстеження умов проживання дитини, батьків, інших осіб, які бажають проживати з дитиною, брати участь у її вихованні, а також на підставі інших документів, які стосуються справи.
7. Суд може не погодитися з висновком органу опіки та піклування, якщо він є недостатньо обґрунтованим, суперечить інтересам дитини.

ОРГАН ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ – ХТО ЦЕ?

Стаття 56 Цивільного кодексу України Орган опіки та піклування

1. Органами опіки та піклування є районні, районні в містах Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад.

2. Права та обов'язки органів, на які покладено здійснення опіки та піклування, щодо забезпечення прав та інтересів фізичних осіб, які потребують опіки та піклування, встановлюються законом та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 19 Сімейного кодексу України Участь органу опіки та піклування у захисті сімейних прав та інтересів

1. У випадках, передбачених цим Кодексом, особа має право на попереднє звернення за захистом своїх сімейних прав та інтересів до органу опіки та піклування.

2. Рішення органу опіки та піклування є обов'язком до виконання, якщо протягом десяти днів від часу його винесення заінтересована особа не звернулася за захистом своїх прав або інтересів до суду, крім випадку, передбаченого частиною другою статті 170 цього Кодексу

Стаття 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»

Безпосереднє ведення справ та координації діяльності стосовно дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, покладаються на служби у справах дітей.

ПОРЯДОК провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини

ЗАТВЕРДЖЕНО Постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. №866

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ про комісію з питань захисту прав дитини

ЗАТВЕРДЖЕНО Постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. №866

⁵<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>

⁶<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/page?text=%EE%EF%B3%EA%E8>

ЯК РОЗМЕЖОВУЮТЬСЯ ПОВНОВАЖЕННЯ РДА ТА ОТГ

Питання взаємодії РДА і ОТГ щодо виконання обов'язків органу опіки та піклування наразі належить до найбільш актуальних. З моменту внесення змін до Постанови № 866 «Про порядок діяльності органів опіки та піклування», коли ОТГ отримали повноваження органу опіки та піклування, виникла певна правова колізія. Її суть полягає у тому, що РДА і ОТГ, які ще вчора були у відносинах підпорядкування, тепер стали рівнозначними і з однаковими повноваженнями. На жаль, очікуваного подальшого законодавчого регулювання цих відносин Міністерством соціальної політики, до компетенції якого належить розв'язання цієї проблеми, поки що не бачимо. Як же тоді бути?

Перше. Прийняти складнощі перехідного періоду. Так, на сьогодні служба у справах дітей РДА за статусом рівнозначна службі у справах дітей ОТГ. Попри це, поки що ОТГ, маючи повноваження органу опіки та піклування, не можуть здійснювати діяльність з усиновлення, влаштування у ПС/ДБСТ (для цього треба внести зміни до законів) і не мають доступу до електронної бази даних дітей (для цього потрібно технічно змінити базу даних щодо її редагування та забезпечити службу у справах дітей ОТГ комп'ютерною технікою і ключами доступу). У надісланих на місця методичних листах відповідей на ці питання немає.

Друге. Жодна служба у справах дітей або уповноважена особа не зможе здійснювати повноцінної діяльності без особових справ дітей, які наразі залишаються у районних службах. Найкращий вихід із цієї ситуації — це

організувати процес передачі справ по всій країні за єдиним порядком на підставі окремого наказу Мінсоцполітики. А доки його немає, порадино прийняти окреме розпорядження голови ОТГ і на підставі норм Постанови КМУ від 24.09.2008 № 866 зі змінами, внесеними Постановою Кабміну від 25.11.2017 № 877 щодо виконання ОТГ повноважень органу опіки та піклування про дітей, звернутися до РДА із проханням передати особові справи дітей, які походять з ОТГ або перебувають на її території. Таким шляхом варто отримати або оригінали справ дітей, або, як мінімум, їхні копії. Таким чином ОТГ отримає не тільки інформацію про дітей, а й певний обсяг документів, які можна використовувати як зразки для вирішення питань щодо дітей, яким лише загрожує втрата батьківського піклування у майбутньому.

Третє. Для розподілу цих справ має бути враховано, які території об'єдналися в ОТГ. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які походять із цих населених пунктів (територій), «переходять» до компетенції ОТГ як органу опіки та піклування з моменту передачі їхніх справ. Усі діти, які проживають на території ОТГ, мають отримувати послуги і тепер уже звертатися у виконком ОТГ, а не в РДА.

Четверте. Ці питання не є такими гострими для міських ОТГ, бо служби у справах дітей уже понад 10 років як створені у міськвиконкомах і, як правило, продовжують свою діяльність тепер уже в складі виконкому міської ОТГ.

П'яте. Зволікання Мінсоцполітики із законодавчим врегулюванням взаємодії між РДА та ОТГ на перехідному етапі під час передачі повноважень стосовно дітей значно ускладнює практичну роботу служби у справах дітей або окремих уповноважених осіб щодо виконання їхніх обов'язків із вирішення проблем дітей. Надані Мінсоцполітики рекомендації укладати угоди ОТГ із РДА щодо виконання останніми певних обов'язків ОТГ, на наш погляд, викликало певну розгубленість працівників галузі — аж до призупинення цих важливих процесів. Сьогодні гальмування процесу створення в ОТГ служб у справах дітей є наслідком тих рекомендацій.

Попри все, процес децентралізації триває. Фактично, бюджетна децентралізація завершується. Рано чи пізно відбудеться і децентралізація функцій, у тому числі функцій органу опіки та піклування щодо дітей.

ЯКА КІЛЬКІСТЬ ДІТЕЙ ПОТРЕБУЄ РІШЕНЬ, ВІДНЕСЕНИХ ЗАКОНОДАВСТВОМ ДО КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНУ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Ми вже зазначали, що всі питання, які належать до компетенції органу опіки та піклування, є похідними від становища сімей у громаді. Говорили ми і про те, що діти, як правило, становлять п'яту-шосту частину населення громади. Однак не всі вони потребують захисту органу опіки та піклування. Як правило, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, становлять близько 2% дитячого населення, 20–25% дитячого населення – це діти, які опинилися у складних життєвих обставинах, 5% – діти з інвалідністю. Отже, кожна третя дитина, яка є мешканцем громади, так чи інакше потребує послуг, які належать до компетенції органу опіки та піклування ОТГ.

ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО

Розглядаючи тему децентралізації влади, автори спробували навести аргументи щодо усвідомленого створення об'єднаною територіальною громадою структурного підрозділу або призначення уповноваженої особи, до компетенції яких належатимуть виконання функцій із питань забезпечення та дотримання прав дитини, особливо в ситуації, коли між законними представниками дитини виник конфлікт щодо дитини або ж якщо у дитини немає законного представника.

Переконання, що ОТГ може не брати на себе такі функції, є помилковим. Адже виникнення таких функцій зумовлено не бажанням центральних органів влади регулювати ці ситуації, а самим фактом наявності у громаді населення дитячого віку, коли така особа ще не спроможна одноосібно вирішувати свої проблеми або представляти свої інтереси самостійно.

Отже, складні ситуації рано чи пізно будуть поставати перед виконавчою владою кожної громади. Результативність та швидкість їх вирішення залежатимуть від конкретних обставин. Запит на професійно грамотне рішення буде формуватися щоразу, коли йтиметься про особу дитячого віку або недієздатну чи обмежено дієздатну дорослу особу.

Своєчасне виявлення, облік, супровід і прогнозування наслідків допоможуть уникнути і особі, і громаді численних ускладнень, обтяжень, невизначеності у складних життєвих обставинах. Знання законодавства, його застосування задля захисту прав окремих членів громади посилить професійність прийнятих рішень, особливо в тих випадках, коли прийняте рішення створює законодавчі підвалини отримання особою послуг в іншій територіальній громаді (наприклад, усиновлення, опіка тощо). Рекомендації побудовані на підставі вимог чинного законодавства.

**МІНІСТЕРСТВО
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
(Мінсоцполітики)**

вул. Еспланадна, 8/10, м. Київ, 01601, тел.: (044) 226-24-45, факс: (044) 289-00-98 E-mail: info@mlsp.gov.ua,
Код ЄДРПОУ 37567866, реєстраційний рахунок 35213015078737 в ДКСУ м. Києва, МФО 820172

На № _____ від _____ № _____

**Обласні, Київська міська
державні адміністрації**

**Про забезпечення прав дітей в
умовах реформування місцевого
самоврядування та територіальної
організації влади в Україні**

Міністерство соціальної політики як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері усиновлення та захисту прав дітей, звертає увагу на необхідність посилення заходів щодо забезпечення прав дітей в умовах реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Охорона дитинства з 2001 року визнана Україною загальнонаціональним пріоритетом і включає в себе забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток.

Проте нині спостерігається низька спроможність територіальних громад, особливо сільських та селищних рад, відповідати за збереження життя і здоров'я підростаючого покоління, своєчасно виявляти дітей у стані кризи, вживати дієвих заходів щодо соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Наслідком цього є нелогічне зменшення кількісних показників дітей, у тому числі кризових категорій, в умовах соціально-економічної кризи та збройного конфлікту в Україні.

Так, за період незалежності чисельність дітей зменшилась майже на 5 млн, а питома вага у загальній чисельності населення скоротилася з 25,6 % до 17,9 %.

У 2010 році кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, становила 98 119 осіб, у 2011-му – 95 956 осіб, у 2012-му – 92 865 осіб, у 2013-му – 90 772 особи, у 2014-му – 83 716 осіб (*без урахування даних АР Крим, м. Севастополя), у 2015-му – 73 182 особи*, а на початок 2017 року – 72 784 особи*.

Тобто, такі діти просто не виявляються, по суті ігноруються.

Зазначена неспроможність, що полягає в першу чергу у відсутності належної фахової підтримки сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, призводить до того, що десятки тисяч дітей щороку потрапляють до закладів інституційного догляду та виховання дітей.

Наразі в Україні все частіше висвітлюються трагедії стосовно життя і здоров'я дітей, такі, як загибель дитини від голоду в замкненій квартирі в м. Києві, під мовчазну заїжджність оточуючих та членів сім'ї, втягування дітей через їхню покинутість та самотність до різних небезпечних забавок на кшталт сумнозвісного „синього кита”.

Привертає до себе увагу смертність дітей віком до 1 року від зовнішніх причин, яка є третьою в структурі смертності дітей такого віку. Це дуже сумна тенденція, адже більшості цих смертей можна було уникнути за умов належного догляду за дитиною.

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
25729/0/2-17/37 від 28.12.2017

Вищенаведені дані засвідчують перебування дитячого населення у глибокій кризі, яку можливо було попередити шляхом сприяння формуванню відповідального батьківства та належного виконання посадовими особами місцевого самоврядування своїх обов'язків щодо охорони дитинства.

При цьому слід наголосити, що відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333, саме формування ефективного місцевого самоврядування повинно стати запорукою створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, у тому числі дітей, надання високоякісних та доступних послуг на відповідній території.

Територіальна громада повинна виступати тим соціальним утворенням, у рамках якого реалізуються повсякденні потреби та інтереси жителів певних територій, відповідно базовим осередком забезпечення прав дітей, їх благополуччя, безпеки та стабільності, оптимальним шляхом якого є створення умов для збереження і зміцнення сім'ї для дитини. Основою забезпечення прав дітей наразі повинно стати посилення зацікавленості та відповідальності кожної територіальної громади (в тому числі міської) за повноваження щодо: своєчасного виявлення дітей, які залишилися без батьківського піклування, сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах; надання сім'ям з дітьми якісних соціальних послуг в умовах об'єднаної територіальної громади, спрямованих на підтримку виховної функції сім'ї, що дасть змогу зменшити кількість соціальних сиріт; активного розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Саме тому Законом України від 19.01.2017 № 1824-VIII внесено зміни до статті 4 Закону України „Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей”, яким удосконалено правовий статус служб у справах дітей, зокрема, передбачено:

- утворення служб у справах дітей виконавчих органів сільських, селищних рад об'єднаних територіальних громад із штатною чисельністю з розрахунку один працівник служби не більше ніж на одну тисячу дітей, але не менше одного працівника на об'єднану територіальну громаду;

- установлення штатної чисельності працівників районних, міських, районних у містах служб у справах дітей з розрахунку один працівник служби не більше ніж на одну тисячу дітей, які проживають у районі, та не більше ніж на дві тисячі дітей, які проживають у місті, районі у місті.

Постановою Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 877 було внесено зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 „Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини”, згідно із якими сільські, селищні ради об'єднаних територіальних громад мають право утворювати у своїй структурі служби у справах дітей та комісії з питань захисту прав дитини, а також самостійно провадити діяльність, пов'язану із захистом прав дитини.

Водночас сільські, селищні ради об'єднаних територіальних громад ще залишаються обмеженими у повноваженнях щодо сприяння усиновленню дітей та створення прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу.

Проблемою є те, що попри наявності в об'єднаних територіальних громад права утворювати служби у справах дітей, щоб самостійно приймати рішення органу опіки та піклування стосовно соціального захисту дітей на своїй території, **зафіксовано зволікання** зазначених органів місцевого самоврядування брати на себе відповідальність з окресленого питання. Так, відповідно до моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування у галузі соціального захисту та соціального забезпечення, що запроваджено Мінрегіоном, станом на

01.11.2017 з 413 об'єднаних територіальних громад утворено службу у справах дітей тільки у 38 з них (близько 10 %).

Наразі у всіх райдержадміністраціях та містах обласного значення утворені та функціонують служби у справах дітей. Проте їх кадрового ресурсу не вистачає для забезпечення належного рівня соціального захисту дітей відповідної території (станом на 01.01.2016, до вступу у дію вищезазначеного Закону в Україні нараховувалось 7 614 006 дітей, а у службах у справах дітей – 3 378 штатних одиниць, зафіксовані випадки, де в райдержадміністраціях у таких службах працювали 1–2 працівника).

Також неналежний стан забезпечення прав дітей пов'язаний із територіальною віддаленістю населених пунктів в межах одного району, великою кількістю суб'єктів, які підлягають контролю та координації з боку служб у справах дітей, належність їх до різних сфер діяльності (заклади освіти, охорони здоров'я (у тому числі інституційного догляду), домогосподарства з дітьми, розгалужена система сімейних форм виховання тощо), а головне – фактичною відсутністю відповідальності органів місцевого самоврядування за соціальний захист дітей на своїй території.

Тобто потребує активізації робота кожної об'єднаної територіальної громади щодо утворення служб у справах дітей.

У зв'язку із цим надаємо рекомендації щодо утворення та повноважень служб у справах дітей в умовах децентралізації влади (додається), а також з метою належного забезпечення прав дітей в Україні просимо:

- сприяти неухильному виконанню Закону України від 19.01.2017 № 1824-VIII райдержадміністраціями, виконавчими органами міських, районних у містах рад, сільських, селищних рад об'єднаних територіальних громад, зокрема, в частині утворення відповідних структур та приведення у відповідність їх штатної чисельності.

При цьому, при формуванні штатних розписів відповідних служб у справах дітей згідно із вищезазначеним Законом з розрахунку на кількість дитячого населення, просимо дотримуватись норми, визначеної статтею 12 Закону України „Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”, стосовно обов'язковості утворення у складі служби у справах дітей окремого підрозділу для здійснення функцій щодо опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування;

- з метою чіткого розподілу обов'язків та раціонального використання професійних ресурсів сприяти налагодженню взаємодії та співпраці між службами у справах дітей виконавчих органів міських рад, сільських, селищних об'єднаних територіальних громад та відповідними районними державними адміністраціями та службами у справах дітей, що входять до їх складу, зокрема при передачі справ, а також при провадженні діяльності щодо усиновлення дітей та створення прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу.

Солодухина Ірина Іванівна

Заступник Міністра з питань
європейської інтеграції

Олександра Чуркіна

РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо утворення та повноважень служб у справах дітей в умовах децентралізації влади в Україні

1. Міжнародні зобов'язання

Основним міжнародним документом щодо захисту прав дітей в системі міжнародної спільноти є Конвенція ООН про права дитини (1989), яка має обов'язкову силу для держав, які її ратифікували. Зазначений міжнародний документ передбачає, в тому числі **створення спеціальних органів**, які забезпечують її впровадження та захист прав дітей.

Першим законом незалежної України в контексті захисту прав дітей була ратифікація цієї Конвенції у 1991 році. Отже, Україна має міжнародні зобов'язання щодо створення та забезпечення функціонування спеціальних органів, які здійснюють захист прав дітей.

2. Юридичний статус

Міські, районні у містах, сільські, селищні ради, в тому числі об'єднаних територіальних громад, поряд із райдержадміністраціями, є органами опіки та піклування, тобто тими органами, які зобов'язані відповідно до законодавства забезпечувати права дітей, які за походженням належать до відповідної територіально-адміністративної одиниці.

Забезпечення прав дітей належить до повноважень різних структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, зокрема, освіти (виховання та навчання); охорони здоров'я (отримання медичної допомоги); соціального захисту населення (отримання різних видів виплат, у тому числі пенсії по втраті годувальника, по інвалідності тощо). Отже, на відміну від інших категорій населення, таких як бездомні особи, пенсіонери, інваліди, малозабезпечені тощо, які можуть мати одну або декілька складних життєвих обставин, діти – це особи, які потребують захисту в усіх сферах суспільного життя та на всіх його рівнях.

Саме тому законодавством передбачено утворення служби у справах дітей як окремої юридичної особи в структурі місцевих органів виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування, наділеної Законом України „Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей”, з обов'язком здійснювати координацію усіх органів, їх структурних підрозділів, установ, організацій щодо забезпечення прав дітей.

Також слід зазначити, що відповідно законодавства України, яке регулює питання соціального захисту дітей, ряд повноважень служб у справах дітей передбачають **прийняття самостійних і оперативних рішень**, які оформлюються наказами, актами тощо та потребують права підпису керівника саме цього структурного підрозділу (наприклад, необхідність прийняття невідкладного рішення про тимчасове влаштування дитини, яка залишилася без піклування батьків, здійснення термінових запитів щодо встановлення особи дитини, розшуку її батьків, інших родичів, здійснення реєстрації народження дитини тощо).

При цьому звертаємо увагу, що відповідно до пункту 5 постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2007 № 1068 органам місцевого самоврядування, до яких віднесені виконавчі органи сільських, селищних рад об'єднаних територіальних громад, рекомендовано розробити положення про службу у справах дітей **на основі Типового положення** про службу у справах дітей обласної, Київської та

Севастопольської міської державної адміністрації та Типового положення про службу у справах дітей районної, районної у містах Києві та Севастополі державної адміністрації.

3. Повноваження

До повноважень служб у справах дітей райдержадміністрацій та виконавчих органів міських, районних у містах рад, **сільських, селищних об'єднаних територіальних громад** належать:

- 1) прийом громадян з питань, що стосуються соціального захисту дітей;
- 2) надання інформації та консультацій щодо діяльності органу опіки та піклування, служби у справах дітей, форм влаштування дітей; з питань застосування законодавства щодо захисту прав дітей, у тому числі дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- 3) виявлення дітей, залишених без батьківського піклування (у тому числі знайдених, підкинутих, дітей, життю або здоров'ю яких загрожує небезпека), зокрема:

- прийом повідомлень про дітей, які залишилися без батьківського піклування, та реєстрація їх у відповідному журналі або їх виявлення під час виконання своїх посадових обов'язків;

- встановлення особи дитини;
- здійснення спільно із органами Національної поліції, охорони здоров'я обстеження умов проживання (перебування) дитини;
- юридичне оформлення факту виявлення дитини, залишеної без батьківського піклування шляхом:

підготовки клопотання на ім'я голови виконавчого органу виконавчого об'єднаної територіальної громади, як органу опіки та піклування, та проекту рішення про негайне відібрання дитини;

безпосередньої реалізації спільно з органами Національної поліції, охорони здоров'я рішення виконавчого органу об'єднаної територіальної громади, як органу опіки та піклування, про негайне відібрання дитини;

- або
- підписання актів:
 - про покинуту чи знайдену дитину;
 - дитину, яку батьки (матір або батько), інші родичі або законні представники відмовилися забрати з пологового будинку, іншого закладу охорони здоров'я;

проведення оцінки рівня безпеки дитини;

про виявлення дитини, переміщеної із тимчасово окупованої території або району проведення антитерористичної операції, яка залишилася без батьківського піклування;

- організація надання дитині екстреної допомоги, у тому числі медичної;
- 4) реєстрація народження підкинутої, знайденої дитини, покинутої в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я, а також дитини, мати якої померла чи місце її проживання встановити неможливо;

5) забезпечення тимчасового влаштування дітей, залишених без батьківського піклування, та прийняття рішень про доцільність (недоцільність) повернення таких дітей, а також дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та перебували у різних формах тимчасового влаштування, до батьків або осіб, які їх замінюють, зокрема:

3011170187701 00004

3011170187701 00005

клопотання або рішення (залежно від підпорядкування закладу) влаштування дитини у притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, центри соціальної підтримки дітей та сімей та її вибуття з них;

влаштування дитини у сім'ї родичів, знайомих та її вибуття з них;

влаштування дитини у сім'ю патронатного вихователя та її вибуття з неї;

б) контроль та забезпечення своєчасного унесення, поновлення, повноти та достовірності інформації, що вноситься до Банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, який ведеться в Єдиній інформаційно-аналітичній системі „Діти” (далі – ЄІАС „Діти”);

7) вжиття заходів щодо надання дитині статусу сироти чи позбавленої батьківського піклування, або його зміни, зокрема:

- видача наказу про взяття на первинний облік дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

- забезпечення, за необхідності, та супроводження звернення виконавчого органу об'єднаної територіальної громади, як органу опіки та піклування, до суду щодо: позбавлення батьків батьківських прав; відібрання дитини у батьків без позбавлення батьківських прав;

- збір, за необхідності, таких документів, як: свідоцтво про смерть батьків; рішення суду щодо визнання батьків безвісно відсутніми; недієздатними; оголошення батьків померлими; вирок суду про відбування батьками покарання в місцях позбавлення волі; ухвала слідчого судді (суду) про тримання батьків під вартою під час здійснення кримінального провадження; ухвала суду або довідка органів Національної поліції про розшук батьків та відсутність відомостей про їх місцезнаходження; висновок лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я про наявність у батька, матері хвороби, що перешкоджає виконанню ними батьківських обов'язків; один із актів: про покинуту чи знайдену дитину; дитину, яку батьки (матір або батько), інші родичі або законні представники відмовилися забрати з пологового будинку, іншого закладу охорони здоров'я; про виявлення дитини, переміщеної із тимчасово окупованої території або району проведення антитерористичної операції, яка залишилася без батьківського піклування;

- збір усіх документів дитини, у тому числі обов'язково – свідоцтво про народження;

- підготовка проекту рішення виконавчого органу об'єднаної територіальної громади, як органу опіки та піклування, про надання дитині статусу сироти чи позбавленої батьківського піклування;

- формування особових справ дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- підготовка індивідуального плану соціального захисту дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, винесення його на розгляд комісії з питань захисту прав дитини, контроль за його виконанням іншими суб'єктами соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю;

8) вжиття заходів щодо влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування: під опіку, піклування, зокрема:

- проведення інформаційної кампанії з питань влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до сімейних форм виховання;

- прийом необхідних документів кандидатів в опікуни, піклувальники, проведення співбесід з ними;

- перевірка інформації про сім'ю кандидатів, достовірність відомостей у поданих документах;

- відвідування кандидатів з метою ознайомлення з умовами проживання, визначення характеру сімейних стосунків;

- взаємодія з адміністраціями медичних закладів, закладів освіти, іншими закладами або установами, в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, з метою влаштування дітей до сімейних форм виховання;

- сприяння у підготовці висновку про стан виховання, утримання і розвитку дитини;

- підготовка проекту рішення органу опіки та піклування про влаштування дитини під опіку / піклування;

- участь в процесі вибуття дитини із медичного закладу, закладів освіти, іншого закладу або установи, в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, до сім'ї;

- ведення особових справ опікунів, піклувальників;

9) здійснення контролю за умовами виховання, утримання і розвитку дитини, над якою встановлено опіку, піклування, яка влаштована у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, зокрема підготовка звіту про стан виховання, утримання і розвитку дітей у прийомній сім'ї, дитячому будинку сімейного типу;

10) влаштування дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, до медичного закладу, закладів освіти, іншого закладу або установи, в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, зокрема:

- видача направлення (путівки) на влаштування дитини до дитячого будинку або загальноосвітньої школи-інтернату міського (районного у місті) підпорядкування або клопотання до служби у справах дітей обласної, Київської міської держадміністрації про видачу направлення до дитячого будинку або загальноосвітньої школи-інтернату регіонального підпорядкування; до відповідного структурного підрозділу з питань соціального захисту населення про влаштування дитини до дитячого будинку-інтернату; до відповідного структурного підрозділу охорони здоров'я про влаштування дитини до будинку дитини;

- підготовка проекту рішення виконавчого органу об'єднаної територіальної громади, як органу опіки та піклування;

11) здійснення:

- у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей незалежно від форми власності: контролю за умовами утримання і виховання дітей; перевірки стану роботи із соціально-правового захисту дітей;

- перевірки стану виховної роботи з дітьми у навчальних закладах за місцем проживання;

12) організація і проведення разом з іншими структурними підрозділами виконавчого органу об'єднаної територіальної громади, уповноваженими підрозділами органів Національної поліції заходів щодо соціального захисту дітей, виявлення причин, що зумовлюють дитячу бездоглядність та безпритульність, організація профілактичних заходів (рейдів);

13) забезпечення ведення обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема:

- прийом та перевірка повідомлень про дітей, можуть перебувати у складних життєвих обставинах, у тому числі про дітей, які ймовірно постраждали від насильства та жорстокого поводження з дітьми, торгівлі дітьми, дитячої проституції, дитячої порнографії, злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини, та перевірку підстав вважати дитину такою, що перебуває у складних життєвих обставинах (за винятком документально засвідчених відомостей, які надійшли від органів внутрішніх справ, територіальних органів Державної пенітенціарної служби України, прокуратури та судів, перевіряються відповідною службою у справах дітей), шляхом:

обстеження умов проживання дитини;

організації проведення фахівцем соціальної роботи оцінки потреб дитини та її сім'ї;

запитів до органів внутрішніх справ, органів освіти і науки, охорони здоров'я, соціального захисту населення, територіальних органів Державної пенітенціарної служби України, інших структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій, житлово-експлуатаційних управлінь тощо;

- видача наказу про взяття дитини на облік;

- формування особових справ дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- підготовка індивідуального плану соціального захисту дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, винесення його на розгляд комісії з питань захисту прав дитини, контроль за його виконанням іншими суб'єктами соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю;

- відвідування дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання, навчання і роботи;

14) забезпечення захисту житлових та майнових прав дітей, зокрема розгляд питань щодо вчинення правочинів з майном дітей, збереження наявного майна, а також сприяння в отриманні житла дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, які його не мають, зокрема:

- здійснення опису майна, яке належить дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, та вжиття заходів до встановлення опіки над майном;

- ведення обліку нерухомого майна дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування;

- клопотання про взяття дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, на квартирний та соціальний квартирний облік;

- вжиття заходів щодо передачі житла, яке належить дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, на праві власності в оренду;

- вжиття заходів щодо збереження житла, яке належить дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, на праві власності або користування;

- надання (або відмова) дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким має дитина;

- представлення інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на час здійснення їх права на спадкування;

- здійснення підготовки і забезпечення контролю за виконанням рішень районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті ради щодо захисту житлових та майнових прав дітей;

- звернення до суду з метою захисту майнових та житлових прав дитини;

15) вжиття заходів щодо повернення до України позбавлених батьківського піклування дітей, які є громадянами України: взаємодія із закордонними дипломатичними установами України, організація зустрічі дитини на території України, її тимчасового влаштування;

16) забезпечення повернення дітей-іноземців до місць їх постійного проживання;

17) підготовка рішень виконавчого органу об'єднаної територіальної громади, як органу опіки та піклування, та його висновків при розгляді судом спорів щодо: визначення імені, прізвища, по батькові дитини; участі одного з батьків у вихованні дитини; визначення місця проживання дитини;

18) участь у допиті малолітніх та неповнолітніх свідків; судовому розгляді за участі неповнолітнього обвинуваченого;

19) здійснення контролю за цільовим використанням аліментів;

20) перевірка, у разі необхідності, умов роботи працівників молодше 18 років на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності;

21) забезпечення соціального захисту дітей, розлучених із сім'єю, дітей-біженців, дітей, які потребують додаткового захисту (виявлення, тимчасове влаштування дітей, розлучених із сім'єю, у разі наявності підстав – облік);

До внесення змін до статей 214, 215 Сімейного кодексу України та Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 № 905, Положення про дитячий будинок сімейного типу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564, та Положення про прийомну сім'ю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 565, служби у справах дітей у виконавчих органах сільських, селищних рад об'єднаних територіальних громад **наразі обмежені у повноваженнях** щодо вжиття заходів щодо усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема:

- обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які можуть бути усиновлені, ведення місцевого обліку, складання анкети дитини;

- обліку громадян України, які постійно проживають на території України і бажають усиновити дитину, з'ясування мотивів усиновлення, проведення обстеження умов проживання, надання рекомендацій щодо проходження підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, підготовка висновку про можливість бути усиновлювачами, ведення обліку кандидатів в усиновлювачі в ЄІАС „Діти”;

- ознайомлення з інформацією про дітей, які можуть бути усиновлені, видача направлення для знайомства з дитиною;

- підготовки повідомлення про надання (ненадання) згоди на роз'єднання братів і сестер при усиновленні;

- підготовки висновку про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини;

- розгляду документів при усиновленні одним з подружжя дитини другого з подружжя, підготовка висновку про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини.

Також зазначені служби у справах дітей не можуть здійснювати заходи щодо утворення прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та влаштування дітей до них, зокрема щодо:

- прийому необхідних документів кандидатів у прийомні батьки, батьки-вихователі, проведення співбесід з ними;
- підготовки проектів рішень органу опіки та піклування про створення прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, вжиття заходів щодо заключення договорів з ними, підготовка проектів рішень органу опіки та піклування про влаштування дітей до таких форм виховання;
- ведення особових справ прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу;
- участь у розрахунку даних про витрати з виплати соціальної допомоги, грошового забезпечення та сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування за батьків-вихователів і прийомних батьків.

Водночас ці служби можуть бути залучені до таких заходів по відношенню до дітей своєї територіальної громади службою у справах дітей відповідної райдержадміністрації, зокрема, щодо: організації знайомства кандидатів в усиновлювачі, прийомні батьки, батьки-вихователі з дитиною; присутності при встановленні контакту, складанні акту про знайомство кандидатів з дитиною; здійснення обстеження умов проживання та складання відповідного акту в разі розгляду документів громадян, які виявили бажання усиновити дитину, та при усиновленні одним з подружжя дитини другого з подружжя.

Отже, об'єм та специфіка вищеперерахованих повноважень засвідчує необхідність в існуванні в усіх спроможних громадах служб у справах дітей з правом юридичної особи або прямим підпорядкуванням голові відповідного виконавчого органу.

4. Особливості забезпечення діяльності служб у справах дітей райдержадміністрацій

Згідно зі статтею 118 Конституції України та Закону України „Про місцеві державні адміністрації” районні державні адміністрації здійснюють виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі.

Крім цього, відповідно до Цивільного кодексу України, законів України „Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”, „Про органи і служби для дітей та спеціальні установи для дітей” та Порядку районні державні адміністрації є повноправними органами опіки та піклування.

Тобто, саме районні державні адміністрації та служби у справах дітей, що входять до їх складу, наразі зобов'язані приймати **усі рішення щодо кожної дитини на території села, селища, що не увійшли до об'єднаної територіальної громади, а також окремі рішення, в повноваженнях щодо яких наразі обмежені виконавчі органи сільських, селищних рад об'єднаних територіальних громад.**

Крім цього слід звернути увагу, що робота служб у справах дітей поділяється на:

- безпосередню взаємодію з дітьми та їх сім'ями, закладами, установами та організаціями (виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей, залишених без батьківського піклування, обстеження умов їх проживання, проведення оцінки рівня їх безпеки, взяття на відповідний облік, вжиття заходів щодо надання дитині статусу сироти або позбавленої батьківського піклування, її подальше влаштування та ін);

- контроль та координація діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності у вирішенні питань соціального захисту дітей.

Проте служба у справах дітей виконавчого органу об'єднаної територіальної громади, по-перше, може виконувати свої повноваження виключно в межах цієї громади, по-друге, входить в структуру виконавчого органу цієї громади і прямо підпорядкована її голові. Тому виходить патова ситуація, за якої служба у справах дітей зобов'язана контролювати орган, його структурні підрозділи та його комунальні заклади, до якого належить і сама. По суті такий контроль є формальним та не призводить до притягнення до відповідальності осіб, винних у порушеннях прав дітей, в межах громади.

При цьому варто підкреслити, що повноваження щодо забезпечення влаштування та утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є делегованими і повинні контролюватися виключно державними органами влади, якими є райдержадміністрації.

Водночас наразі ще залишається значна кількість об'єднаних територіальних громад, що не утворили службу у справах дітей (понад 90 %), органів місцевого самоврядування, що не об'єдналися. Соціальний захист дітей на таких територіях повністю забезпечується службами у справах дітей райдержадміністрацій.

Тому служби у справах дітей райдержадміністрацій не можуть бути скорочені або ліквідовані, у тому числі у районах, межі яких будуть повністю співпадати з межами адміністративно-територіальних одиниць відповідних рад об'єднаних територіальних громад, які вже утворили служби у справах дітей. Вони **повинні бути збережені** для забезпечення контрольних, координаційних та методичних функцій.

Більш того, Закон України від 19.01.2017 № 1824-VIII передбачає не тільки утворення служб у справах дітей в об'єднаних територіальних громадах, але й функціонування служб у справах дітей райдержадміністрацій та збільшення їх штатної чисельності.

Водночас просимо враховувати, що відповідно до законодавства об'єднані територіальні громади мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом та формують власні галузеві виконавчі органи (управління, відділи), результатом об'єднання громад є суттєве скорочення сфери повноважень районних державних адміністрацій, зокрема, з питань промисловості, підприємництва, транспорту, зв'язку та сфери послуг, соціально-економічного розвитку, житлово-комунального господарства та комунальної власності, будівництва, охорони природи, освіти, культури, молоді, фізкультури і спорту, охорони здоров'я та соціального захисту населення тощо, за рахунок перепідпорядкування суб'єктів господарювання району, а також зменшення кількості потенційних отримувачів адміністративних послуг на районному рівні з числа проживаючого населення.

Зважаючи на викладене, збільшення чисельності працівників служб у справах дітей районних державних адміністрацій на виконання Закону України від 19.01.2017 № 1824-VIII може відбуватися в межах встановленої Кабінетом Міністрів України граничної чисельності працівників місцевих державних адміністрацій за рахунок оптимізації структури і чисельності районних державних адміністрацій.

5. Особливості передачі справ дітей від служб у справах дітей райдержадміністрацій (далі – ССД РДА) до служб у справах дітей міських, районних у містах рад, сільських, селищних об'єднаних територіальних громад (далі – ССД ОТГ)

У зв'язку із набуттям об'єднаними територіальними громадами повноважень щодо самостійного провадження діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, просимо звернути увагу на необхідність з **січня 2018 року здійснити передачу справ дітей** та поділ повноважень між службами у справах дітей райдержадміністрацій та міських, районних у містах рад, сільських, селищних об'єднаних територіальних громад.

У зв'язку із цим рекомендуємо:

1. ССД РДА проаналізувати та скласти списки:

1) дітей, які перебувають у цій службі на первинному обліку дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (далі – первинний облік), проте походять з території об'єднаної територіальної громади;

2) дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій (відповідно до книги обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій цієї ССД) та проживають на території об'єднаної територіальної громади;

3) дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, житло яких, що належить їм на праві власності (користування), знаходиться на території об'єднаної територіальної громади (стосується виключно дітей, які не походять із цієї території та не проживають на ній);

4) дітей, взятих цією ССД на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах та проживають на території об'єднаної територіальної громади;

5) потенційних опікунів (відповідно до журналу обліку потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів цієї ССД), які проживають на території об'єднаної територіальної громади);

б) усиновлених дітей, за умовами проживання та виховання яких здійснюється нагляд (стосується виключно дітей, які проживають на території об'єднаної територіальної громади);

2. ССД ОТГ:

- видає два накази начальника про:

• взяття дітей, вказаних у підпункті 1) пункту 1 цих рекомендацій, на первинний облік;

• взяття дітей, вказаних у підпункті 4) пункту 1 цих рекомендацій, на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

Примітка. В наказі повинно бути посилання на те, що датою взяття дітей на облік вважається дата їх взяття на відповідний облік у ССД РДА.

- вносить відомості про дітей, вказаних у підпункті 1) пункту 1 цих рекомендацій, у книгу первинного обліку;

- вносить відомості про дітей, вказаних у підпункті 4) пункту 1 цих рекомендацій, до журналу обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- вносить відомості про дітей, вказаних у підпункті 2) пункту 1 цих рекомендацій, до книги обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій;

- вносить відомості про потенційних опікунів, які проживають на території об'єднаної територіальної громади, до журналу обліку потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів;

- вносить відомості про дітей, вказаних у підпункті 1) пункту 1 цих рекомендацій, в яких є майно, до журналу обліку нерухомого майна дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

- заводить журнал обліку повідомлень про дітей, які залишились без батьківського піклування;

- заводить книгу обліку усиновлених дітей, за умовами проживання та виховання яких здійснюється нагляд, та вносить інформацію про таких дітей, отриману від ССД РДА.

- забезпечує виконання організаційних заходів зі створення комплексної системи захисту інформації ЄІАС „Діти” відповідно до нормативів;

- оформляє та направляє до служби облдержадміністрації заявки на реєстрацію прав доступу до інформаційних ресурсів бази даних та забезпечує функціонування ЄІАС „Діти” на місцях.

3. ССД РДА:

- видає два накази начальника про:

• зняття дітей, вказаних у підпункті 1) пункту 1 цих рекомендацій, з первинного обліку;

• зняття дітей, вказаних у підпункті 4) пункту 1 цих рекомендацій, на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- вносить у книгу первинного обліку відомості про зняття з відповідного обліку дітей, вказаних у підпункті 1) пункту 1 цих рекомендацій;

- вносить відомості до журналу обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, про зняття з відповідного обліку дітей, вказаних у підпункті 4) пункту 1 цих рекомендацій;

- робить помітку у книзі обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій, про передачу справ цих дітей до ССД ОТГ;

- вносить до журналу обліку потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів інформацію про зняття з обліку потенційних опікунів, піклувальників, які проживають на території об'єднаної територіальної громади;

- вносить відомості до журналу обліку нерухомого майна дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, про зняття з обліку майна дітей, вказаних у підпункті 1) пункту 1 цих рекомендацій;

- робить помітку в книзі обліку усиновлених дітей, за умовами проживання та виховання яких здійснюється нагляд, про передачу інформації про цих дітей (копія рішення суду про усиновлення, копії звітів про результати перевірок умов проживання усиновленої дитини) до ССД ОТГ;

- здійснює опис особових справ дітей, вказаних у підпунктах 1), 2) та 4) пункту 1 цих рекомендацій, який в подальшому зберігається у цій ССД;

- здійснює передачу ССД ОТГ за актами прийому-передачі:

• особових справ дітей, вказаних у абзацах другому, третьому та п'ятому пункту 1 цих рекомендацій;

• опису майна дітей, вказаних у абзаці четвертому пункту 1 цих рекомендацій.

4. ССД ОТГ звертається листом до служби у справах дітей облдержадміністрації про створення служби у справах дітей в ЄІАС „Діти” та

передачі електронних обліково-статистичних карток дітей згідно з переліком, що додається в письмовій та електронній формі.

УВАГА!

У разі передачі до ССД сільських, селищних ОТГ особових справ дітей, які перебувають на первинному обліку та одночасно на обліку з усиновлення ССД РДА зобов'язана створити дублі електронних обліково-статистичних карток цих дітей для продовження провадження діяльності з їх усиновлення.

Це пов'язано із тим, що первинний облік таких дітей буде здійснювати ССД ССД сільських, селищних ОТГ, а облік з усиновлення залишається повноваженням ССД РДА, проте доступ до електронної обліково-статистичної картки дитини на цей час можливий виключно на районному рівні.

Враховуючи вищенаведене, ССД ОТГ в ЄІАС „Діти” будуть мати доступ до наступної інформації на рівні ОТГ:

- облік дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- опіка/піклування.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
соціальної політики України
від 14.06.2018 № 890

**Методичні рекомендації
щодо організації та забезпечення діяльності
об'єднаної територіальної громади**

у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей

Ці Методичні рекомендації щодо організації та забезпечення діяльності об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей (далі – Методичні рекомендації) спрямовані на створення моделі організації надання адміністративних послуг соціального характеру за принципом „єдиного вікна” та забезпечення виконання повноважень з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей виконавчими органами сільських, селищних та міських рад об'єднаних територіальних громад у межах єдиного соціального простору.

**I. Основні положення, що рекомендуються для утворення
структурних підрозділів з питань соціального захисту населення та служб у
справах дітей**

1.1. З метою забезпечення виконання повноважень у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей у виконавчому органі сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади (далі – виконавчий орган об'єднаної територіальної громади) утворюються (вводиться до штатного розпису):

структурний підрозділ (посадова особа), який (яка) забезпечує реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення, формування місцевих програм соціальної підтримки (далі – уповноважений соціальний підрозділ (посадова особа);

служба у справах дітей.

1.2. Служба у справах дітей та уповноважений соціальний підрозділ (посадова особа) є структурними підрозділами (штатною посадою) виконавчого органу об'єднаної територіальної громади.

1.3. Служба у справах дітей, уповноважений соціальний підрозділ (посадова особа) утворюються (вводиться до штатного розпису) рішенням сесії сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади і підпорядковуються голові об'єднаної територіальної громади.

1.4. Служба у справах дітей, уповноважений соціальний підрозділ (посадова особа) у своїй діяльності керуються Конституцією України, Законом України „Про місцеве самоврядування в Україні” та іншими законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства соціальної політики та інших центральних органів виконавчої влади, розпорядженнями голови об'єднаної територіальної громади.

1.5. Служба у справах дітей, уповноважений соціальний підрозділ (посадова особа) розміщуються у приміщенні, спеціально облаштованому

відповідним інформаційно-комунікаційним, матеріально-технічним забезпеченням, системою захисту інформації для прийому громадян, проведення з ними бесід і роботи з документами (у паперовій та електронній формах).

За наявності в об'єднаній територіальній громаді Центру надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП) уповноважений соціальний підрозділ (посадова особа) розташовується у приміщенні ЦНАП.

1.6. Служба у справах дітей, уповноважений соціальний підрозділ (посадова особа) організують свою роботу у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків відповідно до положень про уповноважений соціальний підрозділ об'єднаної територіальної громади, службу у справах дітей, що затверджуються рішенням ради об'єднаної територіальної громади.

1.7. Структура уповноваженого соціального підрозділу визначається відповідно до рекомендацій і норм, визначених законодавством, з урахуванням місцевих потреб і необхідності забезпечення ефективного управління у сфері соціального захисту населення. До уповноваженого соціального підрозділу можуть входити сектори, відділи.

1.8. Штатний розпис уповноваженого соціального підрозділу затверджується головою об'єднаної територіальної громади в межах граничної чисельності та фонду оплати праці, визначеного радою об'єднаної територіальної громади.

1.9. Служба у справах дітей є юридичною особою та підпорядкована голові сільської, селищної, міської ради. Штатний розпис служби у справах дітей затверджується головою об'єднаної територіальної громади.

При формуванні штатних розписів служб у справах дітей слід дотримуватись норм, визначених статтею 4 Закону України „Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” і статтею 12 Закону України „Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”.

II. Рекомендації щодо організації діяльності у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей

2.1. Діяльність щодо надання адміністративних послуг соціального характеру, виконання інших управлінських процедур і операцій провадиться за принципом „єдиного вікна” адміністраторами ЦНАП, посадовими особами уповноваженого соціального підрозділу (посадовою особою) чи іншими уповноваженими посадовими особами безпосередньо та на віддалених робочих місцях, створених у старостатах, і охоплює:

- 1) організацію безпосереднього прийому громадян;
- 2) приймання та опрацювання документів з метою визначення права на надання адміністративних послуг соціального характеру згідно з переліком, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.10.2017 № 782-р, та Орієнтовним переліком послуг із соціальної підтримки населення, що надаються структурними підрозділами районних державних адміністрацій (додаток 1) (далі – Орієнтовний перелік);

3) приймання документів та їх опрацювання з метою вирішення в установленому законодавством порядку питань щодо опіки та піклування над повнолітніми недієздатними особами та особами, цивільна дієздатність яких обмежена;

4) передавання документів відповідним структурним підрозділам з питань соціального захисту населення районних державних адміністрацій, у тому числі засобами автоматизованого обміну інформацією, для опрацювання і прийняття рішень;

5) видачу громадянам:
повідомлення про прийняте рішення відповідно до поданої заяви (щодо надання соціальної підтримки);
посвідчення про встановлення статусу особи;
дозволу опікуну недієздатної особи та піклувальнику особи, цивільна дієздатність якої обмежена, на вчинення правочину;
подання про можливість призначення особи опікуном або піклувальником повнолітньої недієздатної особи або особи, цивільна дієздатність якої обмежена;

направлення на забезпечення технічними засобами реабілітації та видачу технічних засобів реабілітації, які були в користуванні;

направлення на реабілітацію;
направлення на проходження облМСЕК, ЦМСЕК для взяття на облік для забезпечення автомобілем;

довідки для отримання пільг особою з інвалідністю, яка не має права на пенсію чи соціальну допомогу;

клопотання про направлення до будинку-інтернату;
6) реєстрацію повідомлень про порушення прав дитини та інформування відповідних органів;

7) реєстрацію звернень і повідомлень щодо дискримінації за ознакою статі, жорстокого поводження з дітьми та вчинення домашнього насильства;

8) надання інформації членам громади щодо діяльності структурних підрозділів з питань соціального захисту населення та служби у справах дітей районних державних адміністрацій, органу опіки та піклування, суб'єктів, що надають соціальні та реабілітаційні послуги (у тому числі дітям і сім'ям, у яких виховуються діти), органів Пенсійного фонду України, робочих органів Фонду соціального страхування України, органів державної служби зайнятості та інших служб, що належать до сфери управління системи соціального захисту населення.

2.2. У своїй діяльності уповноважений соціальний підрозділ (посадова особа) взаємодіє зі структурним підрозділом з питань соціального захисту населення районної державної адміністрації, суб'єктами надання соціальних послуг, управліннями Пенсійного фонду України, робочими органами Фонду соціального страхування України та органами державної служби зайнятості.

2.3. Діяльність щодо реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення, формування та виконання місцевих програм соціальної

підтримки провадиться уповноваженим соціальним підрозділом (посадовою особою) та охоплює:

1) консультування з питань застосування законодавства щодо призначення пенсій, страхових виплат, соціальної допомоги, житлових субсидій, надання пільг, компенсацій за догляд (надання соціальних послуг), грошових виплат волонтерам, санаторно-курортного лікування, компенсаційних виплат за санаторно-курортне лікування та відшкодування вартості проїзду громадянам деяких пільгових категорій, оздоровлення та відпочинку дітей, отримання засобів реабілітації, захисту прав дитини, опіки та піклування над повнолітніми недієздатними особами та особами, цивільна дієздатність яких обмежена, надання соціальних і реабілітаційних послуг, встановлення статусу особи, з інших питань, пов'язаних із соціальною підтримкою населення;

2) визначення потреб громади в соціальних послугах;

3) прийняття рішень про організацію надання соціальних послуг, у тому числі шляхом соціального замовлення, державних закупівель, державно-приватного партнерства, проведення конкурсу соціальних проектів тощо;

4) виявлення сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

5) організацію надання соціальних, реабілітаційних послуг відповідно до потреб громади;

6) призначення та виплату одноразової допомоги та компенсацій, що фінансуються за рахунок коштів бюджету об'єднаної територіальної громади;

7) вирішення відповідно до законодавства питань про надання допомоги особам з інвалідністю, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих (померлих або визнаних такими, що пропали безвісти) військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас (крім військовослужбовців строкової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу) або відставку, особам з інвалідністю з дитинства, багатодітним сім'ям у будівництві індивідуальних жилих будинків, проведенні капітального ремонту житла, у придбанні будівельних матеріалів; відведення зазначеним особам у першочерговому порядку земельних ділянок для індивідуального будівництва, садівництва та городництва;

8) організацію для малозабезпечених громадян похилого віку, осіб з інвалідністю, які проживають у будинках-інтернатах, побутового обслуговування, продажу товарів у спеціальних магазинах і відділах за соціально доступними цінами, а також безоплатного харчування;

9) розв'язання питань надання за рахунок коштів місцевих бюджетів ритуальних послуг у зв'язку з похованням громадян у випадках, передбачених законодавством (у тому числі одиноких);

10) забезпечення захисту прав і законних інтересів повнолітніх осіб, які потребують встановлення опіки або піклування, недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена;

11) забезпечення ведення обліку багатодітних сімей;

12) профілактику бездомності та соціального сирітства;

13) вжиття заходів реагування на звернення та повідомлення про вчинення домашнього насильства, у тому числі організацію надання тимчасового притулку особам, які постраждали від домашнього насильства і торгівлі людьми;

14) вжиття заходів щодо усунення дискримінації за ознакою статі відповідно до законодавства про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та протидії дискримінації;

15) визначення потреби громади у надавачах соціальних і реабілітаційних послуг, у тому числі особам з інвалідністю, залежно від потреб громади у відповідних послугах, а також підготовку необхідного обґрунтування для прийняття рішення про створення або залучення відповідних надавачів;

16) планування соціальних послуг і видатків на їх надання, підготовку відповідних пропозицій до проектів місцевих програм соціального розвитку, проекту бюджету об'єднаної територіальної громади;

17) моніторинг, оцінювання якості надання соціальних послуг;

18) проведення інформаційно-просвітницької роботи серед населення, спрямованої на:

підвищення обізнаності з питань прав та гарантій у сфері соціального захисту, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, протидії торгівлі людьми, жорсткому поводженню з дітьми, а також запобігання та протидії домашньому насильству;

спонукання людей до переходу „від очікування допомоги до самореалізації”;

формування сімейних цінностей, почуття причетності до розв'язання важливих соціальних завдань об'єднаної територіальної громади.

2.4. Діяльність служби у справах дітей виконавчого органу міської ради об'єднаної територіальної громади охоплює:

1) прийом громадян з питань, що стосуються соціального захисту дітей;

2) надання інформації та проведення консультацій щодо діяльності органу опіки та піклування, служби у справах дітей, форм влаштування дітей, з питань застосування законодавства щодо захисту прав дітей, у тому числі дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

3) виявлення дітей, залишених без батьківського піклування (зокрема знайдених, підкинутих дітей, дітей, життю або здоров'ю яких загрожує небезпека);

4) забезпечення реєстрації народження підкинутої, знайденої дитини, дитини, покинутої в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я, дитини, мати якої померла чи місце проживання матері встановити неможливо;

5) забезпечення тимчасового влаштування дітей, залишених без батьківського піклування, та прийняття рішень про доцільність (недоцільність) повернення таких дітей, а також дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах і були охоплені різними формами тимчасового влаштування, до батьків або осіб, які їх замінюють, зокрема:

клопотання про влаштування дітей у притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, центри соціальної підтримки дітей та сімей, підпорядкованих обласній державній адміністрації (обласній раді) або іншому місцевому органу виконавчої влади (органу місцевого самоврядування);

рішення про влаштування дитини в заклад, підпорядкованих виконавчому органу міської ради об'єднаної територіальної громади, рішення про її вибуття із такого закладу;

влаштування дитини у сім'ю родичів, знайомих та вибуття з такої сім'ї;

влаштування дитини у сім'ю патронатного вихователя та вибуття з неї;

6) вжиття заходів щодо надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, його зміни;

7) вжиття заходів щодо усиновлення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;

8) вжиття заходів щодо влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування під опіку, піклування;

9) вжиття заходів щодо влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу;

10) вжиття заходів щодо влаштування дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, до закладу освіти, охорони здоров'я або іншого дитячого закладу;

11) здійснення:

нагляду за умовами проживання і виховання усиновлених дітей, які проживають на території України, за місцем проживання усиновлювачів до досягнення дітьми вісімнадцяти років та контролю за цільовим використанням допомоги при усиновленні дитини;

контролю умов утримання і виховання дітей та перевірки стану роботи із соціально-правового захисту дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей незалежно від форми власності;

перевірки стану виховної роботи з дітьми у закладах освіти за місцем проживання;

12) організацію та проведення разом з іншими структурними підрозділами виконавчого органу об'єднаної територіальної громади, уповноваженими підрозділами органів Національної поліції заходів щодо соціального захисту дітей, виявлення причин, що зумовлюють дитячу бездоглядність і безпритульність (організацію профілактичних заходів (рейдів));

13) забезпечення ведення обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

14) забезпечення захисту житлових і майнових прав дітей, зокрема розгляд питань щодо вчинення правочинів з майном дітей, збереження наявного майна, а також сприяння в отриманні житла дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, які його не мають;

15) вжиття заходів щодо повернення в Україну позбавлених батьківського піклування дітей, які є громадянами України: взаємодія із закордонними

дипломатичними установами України, організація зустрічі дитини на території України, її тимчасового влаштування;

16) забезпечення повернення дітей-іноземців до місць їхнього постійного проживання;

17) забезпечення соціального захисту дітей, розлучених із сім'єю, дітей-біженців, дітей, які потребують додаткового захисту;

18) підготовку рішень виконавчого органу міської ради як органу опіки та піклування та його висновків при розгляді судом спорів щодо визначення імені, прізвища, по батькові дитини, участі одного з батьків у вихованні дитини, місця проживання дитини;

19) забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених дітей без супроводу законних представників на підставі заяви про взяття дитини на облік як особи, переміщеної з тимчасово окупованої території або району проведення антитерористичної операції, поданої до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення місцевої держадміністрації;

20) участь у допиті малолітніх і неповнолітніх свідків, судовому розгляді за участю неповнолітнього обвинуваченого;

21) здійснення контролю за цільовим використанням аліментів;

22) перевірку за необхідності умов роботи працівників, яким не виповнилось 18 років, на підприємствах, в установах та організаціях різних форм власності.

2.5. Служба у справах дітей виконавчого органу сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади забезпечує виконання завдань, передбачених у пункті 2.4 (крім підпунктів 7, 9), а також проведення заходів щодо збору та подання до служби у справах дітей відповідної райдержадміністрації документів, які:

підтверджують наявність правових підстав для усиновлення дитини відповідно до вимог пунктів 5, 6, 9 Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 № 905, для розв'язання питання взяття дитини на місцевий облік дітей, які можуть бути усиновлені;

необхідні для влаштування дитини до прийомної сім'ї (відповідно до Положення про прийомну сім'ю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 565), дитячого будинку сімейного типу (відповідно до Положення про дитячий будинок сімейного типу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564), сім'ї патронатного вихователя (відповідно до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 148).

Крім цього, працівники служби у справах дітей виконавчого органу сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади можуть бути залучені службою у справах дітей відповідної райдержадміністрації до заходів щодо організації знайомства дитини з кандидатами в усиновлювачі, прийомні

батьки, батьки-вихователі, присутні при встановленні контакту, складанні акта про знайомство кандидатів з дитиною, а також залучені до розгляду документів громадян, які виявили бажання усиновити дитину (у тому числі в ситуації, коли один із подружжя бажає усиновити дитину другого з подружжя), до обстеження умов проживання та складання відповідного акта.

2.6. У своїй діяльності служба у справах дітей взаємодіє зі службами у справах дітей обласної та районних державних адміністрацій, іншими суб'єктами соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю, закладами всіх форм власності, громадськими організаціями.

III. Рекомендації щодо організації прийому громадян

3.1. Прийом громадян проводиться за місцем реєстрації / проживання регулярно за графіком, у зручний для громадян час, у ЦНАП / „Прозорому офісі” або у приміщенні уповноваженого соціального підрозділу та на віддалених робочих місцях у старостатах. Графіки прийому доводяться до відома громадян.

У фронт-офісі, створеному в селі, або у старостаті, що входить до складу об'єднаної територіальної громади, заяви та необхідні документи для надання соціальної підтримки приймаються за місцем реєстрації чи фактичного проживання заявника адміністратором ЦНАП, працівником уповноваженого соціального підрозділу або іншою уповноваженою посадовою особою.

3.2. Прийом громадян службою у справах дітей проводиться у приміщенні служби у справах дітей.

З метою забезпечення постійного прийому звернень щодо дітей, які потребують заходів невідкладного реагування, зокрема дітей, які постраждали або можуть постраждати від жорстокого поводження, дітей, життю або здоров'ю яких загрожує небезпека, прийом може проводитися службою у справах дітей у суботу, неділю, інший вихідний чи святковий день згідно із затвердженим графіком чергувань спеціалістів.

3.3. На прийомі громадян службою у справах дітей надається інформація та проводяться консультації з питань соціального захисту дітей, зокрема щодо вирішення спорів між батьками, тимчасового влаштування дітей у сім'ї родичів, знайомих, стосовно оформлення опіки, піклування, усиновлення, створення прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу.

Також на прийомі приймаються звернення щодо дітей, які потребують заходів невідкладного реагування, зокрема дітей, які постраждали або можуть постраждати від жорстокого поводження, дітей, життю або здоров'ю яких загрожує небезпека.

3.4. Прийом громадян з питань, що стосуються пенсійного забезпечення та соціального захисту в разі безробіття, проводиться уповноваженими представниками органів Пенсійного фонду України та державної служби зайнятості відповідно до встановленого графіка, але не рідше ніж один раз на тиждень у ЦНАП / „Прозорому офісі” та / або на віддалених робочих місцях у старостатах.

3.5. Представниками органів Пенсійного фонду України, робочих органів Фонду соціального страхування України та державної служби зайнятості надаються консультації, роз'яснення щодо застосування законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, пенсійне забезпечення, права та обов'язки застрахованих осіб, матеріальне забезпечення та надання соціальних послуг, передбачених загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

3.6. Усні роз'яснення норм чинного законодавства надаються на прийомі. Письмові звернення розглядаються відповідно до вимог Закону України „Про звернення громадян”.

Звернення щодо дітей, які потребують заходів невідкладного реагування, зокрема дітей, які постраждали або можуть постраждати від жорстокого поводження, торгівлі людьми, домашнього насильства, а також дітей, життю або здоров'ю яких загрожує небезпека, розглядаються невідкладно.

3.7. Якщо питання, з якими звертається заявник, не належить до компетенції уповноваженого соціального підрозділу (посадової особи), служби у справах дітей, йому рекомендують звернутися до підрозділів органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування, якими розглядаються порушені заявником питання, повідомляють місце розташування та контактні телефони таких органів / підрозділів.

3.8. На прийомі громадян проводиться, зокрема, попередній запис на прийом до керівництва органів Пенсійного фонду України та Фонду соціального страхування, прийом замовлень на видачу довідок (про розмір пенсії, про перебування на обліку, про заробітну плату за формою ОК5 (ОК2, ОК7), подається перелік документів, необхідних для призначення (перерахунку) пенсій, допомоги на поховання, забезпечується доступ до електронних сервісів Пенсійного фонду України, надається допомога в користуванні ними.

3.9. Прийом документів для призначення пенсій і страхових виплат проводиться уповноваженими представниками робочих органів Фонду соціального страхування та органу Пенсійного фонду України під час прийому громадян.

3.10. Уповноважений представник органу Пенсійного фонду України під час прийому громадян проводить:

приймання заяв і документів щодо:

- переведення виплати пенсії за новим місцем проживання;
- виплати пенсії за довіреністю;
- зміни способу виплати пенсії;
- поновлення виплати пенсії;
- перерахунку призначеної пенсії;
- встановлення пенсії за особливі заслуги перед Україною;
- виплати недоотриманої пенсії;

приймання документів для проведення попередньої оцінки права особи на призначення пенсії, її перерахунок;

приймання заяв про надання допомоги у витребуванні документів, необхідних для підтвердження страхового стажу, заробітної плати для призначення (перерахунку) пенсії;

приймання анкет на виготовлення пенсійного посвідчення з наданням допомоги в їх заповненні;

видачу виготовлених довідок, оригіналів трудових книжок;

видачу пенсійних посвідчень.

3.11. Уповноважений представник державної служби зайнятості під час прийому в об'єднаній територіальній громаді надає послуги з питань працевлаштування та соціального захисту у випадку безробіття, зокрема:

інформаційно-консультаційні (щодо умов та порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та обліку осіб, які шукають роботу, призначення допомоги по безробіттю та необхідного для цього переліку документів);

з пошуку роботи (за наявності доступу до порталу пошуку роботи державної служби зайнятості „Труд” та інших сайтів з пошуку роботи);

із резервування часу в спеціалістів центрів зайнятості через сервіс „Електронна черга” (за наявності доступу до інтернету);

із профорієнтації (у тому числі із застосуванням психодіагностичних методик).

3.12. Інформація про години прийому громадян розміщується у фойє ЦНАП, у приміщенні уповноваженого соціального підрозділу, служби у справах дітей на видному місці та в інформаційних джерелах, які використовуються на території об'єднаної територіальної громади (інтернет-сайт, друковані ЗМІ, дошки оголошень тощо).

3.13 У селі / селищі, що входить до складу об'єднаної територіальної громади, інформація про години прийому громадян доводиться до відома старости або іншої уповноваженої особи та розміщується на інформаційному стенді.

IV. Рекомендації щодо приймання та оброблення документів уповноваженим соціальним підрозділом (посадовою особою), службою у справах дітей

4.1. Приймання та оброблення документів охоплює перевірку правильності заповнення заяви та надання допомоги в її заповненні в разі потреби; перевірку правильності оформлення та наявності всіх документів, що підтверджують право заявника на відповідний вид соціальної підтримки; видачу заявнику повідомлення (відривного талона) про прийняття заяви та документів.

4.2. Умови призначення, перелік документів з вимогами до їх оформлення наведено в Орієнтовному переліку, розміщеному на сайті Мінсоцполітики (<http://www.msp.gov.ua/news/10160.html>), у розділі „Про Міністерство” → „Децентралізація влади”.

4.3. Під час приймання заяви та інших документів звіряються відомості, наведені в заяві, з паспортними даними (документами, що засвідчують особу) зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку) громадян і членів їхніх

сімей, які претендують на отримання соціальної допомоги, даними свідоцтва про народження дітей та інших необхідних документів.

4.4. Заявник має бути попереджений про те, що своїм підписом він підтверджує повноту і точність усіх наведених відомостей; дає згоду на оброблення своїх персональних даних, необхідних для розв'язання порушеного ним питання; підтверджує, що громадяни, зареєстровані в житловому приміщенні (будинку) та члени їхніх сімей, які претендують на отримання соціальної допомоги, не мають інших джерел доходів і натуральних надходжень.

4.5. Під час приймання документів із громадянами, які звертаються за призначенням будь-якого виду соціальної підтримки, проводиться співбесіда з метою виявлення спроможності вирішувати проблеми самостійно, спонукання до праці.

Під час співбесіди з'ясовуються причини, що змушують заявника звертатися за матеріальною допомогою, та проводиться опитування, у тому числі шляхом анкетування, з метою організації надання відповідних соціальних послуг.

4.6. Усі звернення громадян та прийняті заяви з необхідними документами (для призначення всіх видів соціальної підтримки; встановлення статусу; внесення відомостей до Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги; надання пільг, передбачених законодавством України; видачі відповідних довідок та направлень; видачі посвідчень) реєструються у відповідній програмі автоматизованої обробки документів чи (в разі її відсутності) у журналі реєстрації, приймання заяв і документів (як зразок можна використати форму згідно з додатком 2 до Інструкції щодо порядку оформлення і ведення особових справ отримувачів всіх видів соціальної допомоги, затвердженої наказом Мінсоцполітики від 17.09.2006 № 345).

Прийняті від заявників та сформовані у справі документи зберігаються у спеціальному вогнетривкому сейфі у приміщенні уповноваженого соціального підрозділу (на робочому місці посадової особи).

Посадова особа, яка прийняла неповний пакет документів, забезпечує його зберігання до подання заявником усіх документів відповідно до нормативно-правових актів, наведених в Орієнтовному переліку.

4.7. Адміністратор ЦНАП або інша уповноважена посадова особа, що прийняла заяву та всі необхідні документи, що є додатками до заяви, протягом 24 годин має перевірити повноту і правильність їх оформлення, забезпечити реєстрацію в програмі автоматизованої обробки документів чи (в разі її відсутності) у журналі реєстрації, приймання заяв і документів, сформувані електронну справу заявника, накласти електронний цифровий підпис і разом зі справою в паперовій формі передати згідно з реєстрами передання документів (форма згідно з додатком 2) уповноваженому соціальному підрозділу об'єднаної територіальної громади (посадовій особі).

4.8. Посадова особа уповноваженого соціального підрозділу об'єднаної територіальної громади, що прийняла справу в електронній та паперовій

формах, перевіряє правильність їх оформлення, складає електронну форму заявки, накладає електронний підпис і не пізніше ніж на наступний робочий день забезпечує її передання до відповідного органу соціального захисту населення районної держадміністрації для опрацювання і підготовки відповідного рішення.

Неповний пакет документів не передається в електронній формі до відповідного органу соціального захисту населення районної держадміністрації.

4.9. Якщо приймання документів проводиться посадовими особами уповноваженого соціального підрозділу об'єднаної територіальної громади на віддалених робочих місцях у населених пунктах об'єднаної територіальної громади, ці посадові особи перевіряють правильність та повноту заповнення заяв, реєструють їх у журналі реєстрації, приймання заяв і документів, формують електронні справи, накладають електронний підпис та передають їх до відповідного структурного підрозділу з питань соціального захисту населення райдержадміністрації для опрацювання і підготовки відповідного рішення. Крім того, реєстр переданих справ надсилається в електронній формі начальнику уповноваженого соціального підрозділу об'єднаної територіальної громади.

Один раз на тиждень в установлений день документи, що підлягають переданню до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення райдержадміністрації, направляються (з кур'ером або спеціальним пакетом через поштове відділення) згідно з реєстром передання документів (форма згідно з додатком 2).

4.10. Структурні підрозділи з питань соціального захисту населення районних державних адміністрацій (бек-офіси) приймають документи в електронній та паперовій формах виключно від посадових осіб уповноважених соціальних підрозділів об'єднаної територіальної громад.

4.11. Структурні підрозділи з питань соціального захисту населення районних державних адміністрацій після опрацювання заяв на призначення всіх видів соціальної допомоги, субсидії та взяття особи на облік в Єдиному державному автоматизованому реєстрі осіб, які мають право на пільги, передають в електронній формі посадовим особам уповноважених соціальних підрозділів виконавчих органів об'єднаних територіальних громад інформацію щодо прийнятого рішення, розміру соціальної допомоги, субсидії та терміну, на який її призначено, з накладеним електронним цифровим підписом.

4.12. Адміністратор ЦНАП або інша уповноважена посадова особа приймають також документи:

1) для забезпечення санаторно-курортними путівками:

громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в тому числі дітей з інвалідністю, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою;

ветеранів війни та осіб, на яких поширюється дія законів України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” та „Про жертви нацистських переслідувань”;

осіб, які постраждали під час проведення антитерористичної операції та яким установлено статус учасника бойових дій, чи осіб з інвалідністю внаслідок війни відповідно до пункту 19 частини першої статті 6 та пункту 1 частини другої статті 7 Закону України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”;

осіб, які постраждали під час проведення антитерористичної операції та яким установлено статус учасника бойових дій, чи осіб з інвалідністю внаслідок війни відповідно до пунктів 19 і 20 частини першої статті 6 та пунктів 11–14 частини другої статті 7 Закону України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”;

осіб з інвалідністю внаслідок загального захворювання та з дитинства;

2) для забезпечення оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки;

3) для призначення грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування та вартості самостійного санаторно-курортного лікування для вищезазначених категорій осіб відповідно до законодавства України;

4) для призначення деяким категоріям осіб з інвалідністю грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки та вартості самостійного санаторно-курортного лікування відповідно до Закону України „Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні”;

5) для призначення грошової компенсації вартості проїзду до санаторно-курортного закладу і назад особам з інвалідністю внаслідок війни та особам, які супроводжують осіб з інвалідністю I та II груп з наслідками травм і захворюваннями хребта та спинного мозку, до санаторіїв спинального профілю;

6) для виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.

4.13. З метою організації передавання та оброблення поданих членами громади звернень із соціальних питань укладаються двосторонні угоди (меморандуми) щодо взаємодії між структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних державних адміністрацій та виконавчими органами сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад.

4.14. Служба у справах дітей виконавчого органу сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади передає до служби у справах дітей райдержадміністрації документи дитини, які:

підтверджують наявність правових підстав для її усиновлення відповідно до вимог пунктів 5, 6, 9 Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 № 905, для розв'язання питання взяття дитини на місцевий облік дітей, які можуть бути усиновлені;

необхідні для влаштування дитини до прийомної сім'ї (відповідно до Положення про прийомну сім'ю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 565), дитячого будинку сімейного типу (відповідно до Положення про дитячий будинок сімейного типу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564), сім'ї

патронатного вихователя (відповідно до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 148).

У разі присутності представника служби у справах дітей виконавчого органу сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади під час знайомства дитини з кандидатами в усиновлювачі, прийомні батьки, батьки-вихователі така служба направляє до служби у справах дітей відповідної райдержадміністрації акт про таке знайомство, а в разі проведення обстеження умов проживання громадян України, які звернулись із заявою щодо усиовлення дитини, – акт такого обстеження.

4.15. Служба у справах дітей зберігає особові справи дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, інші документи відповідно до норм Переліку типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 12.04.2012 № 578/5.

4.16. Заяви та всі документи стосовно захисту прав дітей приймаються та реєструються в установленому порядку службою у справах дітей (щодо заходів, передбачених підпунктами 7 та 9 пункту 2.4, – таке право є тільки у служб у справах дітей виконавчих органів міських рад та райдержадміністрацій).

4.17. Інформація щодо розгляду звернень надається заявникам уповноваженим соціальним підрозділом (посадовою особою), службою у справах дітей.

Повідомлення про призначення соціальної допомоги (або відмову в її призначенні) видається заявнику, його опікуну чи уповноваженій ним особі (за згодою заявника) не пізніше ніж через 10 днів з дати подання заяви і всіх необхідних документів, про що робиться запис у відповідному журналі.

4.18. Звернення громадян з питань дискримінації за ознакою статі, що містять проблему, яку неможливо вирішити на місцевому рівні, передаються до Експертної ради з питань запобігання та протидії дискримінації за ознакою статі, що діє при Мінсоцполітики.

4.19. Опрацювання листів і звернень громадян, що надходять до уповноваженого соціального підрозділу, служби у справах дітей організується відповідно до Закону України „Про звернення громадян, Указу Президента України від 13.08.2002 № 700 „Про додаткові заходи щодо забезпечення реалізації громадянами конституційного права на звернення”, іншими нормативно-правовими актами.

4.20. Організація діловодства та контролю виконання документів проводиться відповідно до Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1242.

4.21. Питання щодо стану виконавської дисципліни в уповноваженому соціальному підрозділі, службі у справах дітей розглядається щоквартально.

V. Рекомендації щодо планування, організації та надання соціальних послуг

5.1. Надання соціальних послуг в об'єднаній територіальній громаді організується:

- 1) структурним підрозділом (сектором) з питань надання соціальних послуг уповноваженого соціального підрозділу;
- 2) фахівцем із соціальної роботи.

5.2 Соціальні послуги надаються комунальними та недержавними суб'єктами, що розміщені в об'єднаній територіальній громаді, або суб'єктами, що розміщені на території суміжної громади.

Якщо в об'єднаній територіальній громаді немає суб'єкта, який надає соціальні послуги, або соціальні послуги, необхідні членам громади, не надаються, структурний підрозділ (сектор) з питань надання соціальних послуг вживає заходів для забезпечення надання таких послуг, зокрема, шляхом:

співпраці з іншими територіальними громадами відповідно до законодавства України;

соціального замовлення соціальних послуг у недержавних суб'єктів за рахунок бюджетних коштів;

за договором державно-приватного партнерства, державних закупівель, конкурсу соціальних проектів, фінансової підтримки громадських організацій, а також залучення фізичних осіб тощо.

5.3. Структурний підрозділ (сектор) з питань надання соціальних послуг визначає потребу громади в соціальних послугах, виконує роботи з планування соціальних послуг, моніторингу, контролю та оцінювання якості їх надання, інформування населення про соціальні послуги та вживає заходів щодо створення мультидисциплінарної команди, а також:

веде базу даних суб'єктів, що надають соціальні послуги (за формою згідно з додатком 3), які провадять діяльність на території об'єднаної територіальної громади, та соціальних послуг, які вони можуть надавати;

на підставі отриманих заяв, повідомлень щодо надання соціальних послуг за потреби надсилає необхідні запити:

- до відповідних органів, установ, закладів, зокрема до закладу охорони здоров'я за місцем проживання громадянина – для одержання медичного висновку про здатність особи до самообслуговування та потребу в постійній сторонній допомозі (далі – медичний висновок);

- до відповідних підприємств, установ, організацій, що надають послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, або виконавчого органу сільської (селищної) ради за місцем реєстрації громадянина – для отримання довідки про склад сім'ї або про зареєстрованих у житловому приміщенні / будинку осіб;

- до територіального органу ДФС – для отримання довідки про доходи громадянина (у разі потреби);

на підставі відповідей на зазначені запити готує проект рішення про надання соціальних послуг, яке приймається виконавчим органом об'єднаної територіальної громади та підписується її керівником, і надсилає його разом із заявою та іншими необхідними документами комунальному суб'єкту, що надає соціальні послуги, або уповноваженому соціальному підрозділу (посадовій особі) об'єднаної територіальної громади, з якою укладено договір про співпрацю територіальних громад, або недержавному суб'єкту надання соціальних послуг, з яким укладено договір про надання соціальних послуг.

5.4. Фахівець із соціальної роботи забезпечує:

виявлення осіб, сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та надання їм допомоги із залученням працівників установ і закладів освіти, охорони здоров'я, культури, Національної поліції, а також активу громади, громадських та благодійних організацій;

вжиття заходів кризового втручання;

оцінку потреб осіб, сімей;

надання соціальних послуг (соціальна профілактика, соціальний супровід / патронаж, представництво інтересів, консультування, допомога в оформленні документів для отримання усіх видів соціальної підтримки та послуг у сфері соціального захисту населення) особам (сім'ям), які потрапили у складні життєві обставини;

підготовку відповідної угоди про соціальний супровід сім'ї та формування плану соціального супроводу (у разі відсутності надавача послуг); супроводження прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу; взаємодію зі службою у справах дітей.

5.5. Для своєчасного виявлення осіб та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння отриманню ними соціальної підтримки різних видів, вжиття профілактичних заходів для дітей і сімей, запобігання вилученню дітей із сім'ї, своєчасного виявлення загрози життю і здоров'ю дитини, людини, яка потребує сторонньої допомоги, структурний підрозділ (сектор) з питань надання соціальних послуг організовує роботу з використанням інтегрованого підходу в наданні соціальних послуг.

З цією метою вживаються заходи щодо налагодження міжвідомчої координації, залучення спеціалістів усіх закладів та установ, які становлять інфраструктуру об'єднаної територіальної громади.

5.6. Структурний підрозділ (сектор) з питань надання соціальних послуг забезпечує координацію діяльності мультидисциплінарної команди.

Мультидисциплінарна команда створюється згідно з розпорядженням виконавчого органу об'єднаної територіальної громади. До складу мультидисциплінарної команди входять фахівець із соціальної роботи, працівник служби у справах дітей, дільничний лікар, соціальний педагог закладу загальної середньої освіти, психолог, дільничний інспектор Національної поліції.

VI. Рекомендації щодо проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи

6.1. Уповноважений соціальний підрозділ (посадова особа), служба у справах дітей розробляють плани заходів з інформаційної та просвітницької

роботи із членами об'єднаної територіальної громади на календарний рік з урахуванням питань, що порушуються заявниками.

6.2. Інформація про результати діяльності уповноваженого соціального підрозділу (посадової особи) та служби у справах дітей про актуальні питання та позитивний досвід щодо надання соціальної підтримки населенню, захисту прав дітей та про зміни в законодавстві висвітлюється в ЗМІ, на сайті, в інформаційних матеріалах, розміщених у місцях, зручних для заявників.

6.3. До участі в інформаційно-просвітницькій роботі уповноважений соціальний підрозділ (посадова особа), служба у справах дітей можуть залучати соціальних партнерів, громадські організації та волонтерів з дотриманням законодавства про захист персональних даних.

VII. Рекомендації щодо планування роботи

7.1. Діяльність уповноваженого соціального підрозділу (посадової особи), служби у справах дітей організовується відповідно до планів роботи на рік, які погоджуються головою об'єднаної територіальної громади.

7.2. Контроль виконання планів роботи уповноваженого соціального підрозділу (посадової особи), служби у справах дітей здійснюється головою об'єднаної територіальної громади.

VIII. Рекомендації щодо підготовки та проведення нарад, засідань, семінарів

8.1. При надходженні нормативно-правових актів, методичних рекомендацій, листів тощо від Міністерства соціальної політики України, структурного підрозділу з питань соціального захисту, служби у справах дітей облдержадміністрації, з метою відповідного реагування на них у службі у справах дітей, уповноваженому соціальному підрозділу (у разі відсутності такого підрозділу – головою об'єднаної територіальної громади або його заступником), проводяться наради, засідання, семінари.

8.2. Рішення, прийняті на нарадах, оформляються протоколами не пізніше ніж у триденний строк. Протокол наради підписується головуючим. За результатами розгляду питань на нарадах можуть видаватися накази та окремі доручення.

8.3. Контроль виконання рішень, прийнятих на нарадах, здійснюється керівником уповноваженого соціального підрозділу (посадовою особою), служби у справах дітей.

IX. Прикінцеві положення

9.1. З метою належної організації діяльності об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей рекомендується розробити регламент роботи уповноваженого соціального підрозділу (посадової особи), його секторів, служби у справах дітей, порядок приймання документів та передання їх на опрацювання (для прийняття рішень), порядок організації надання соціальних послуг, технологічні картки для заявників. Ці документи затверджує голова об'єднаної територіальної громади.

У разі прийняття нових законодавчих актів, внесення змін до них, зміни структури уповноваженого соціального підрозділу, служби у справах дітей тощо проводиться перегляд регламенту.

Додатки:

Додаток 1. Орієнтовний перелік послуг із соціальної підтримки населення, що надаються структурними підрозділами районних державних адміністрацій.

Додаток 2. Реєстр передання документів.

Додаток 3. База даних суб'єктів, що надають соціальні послуги.

